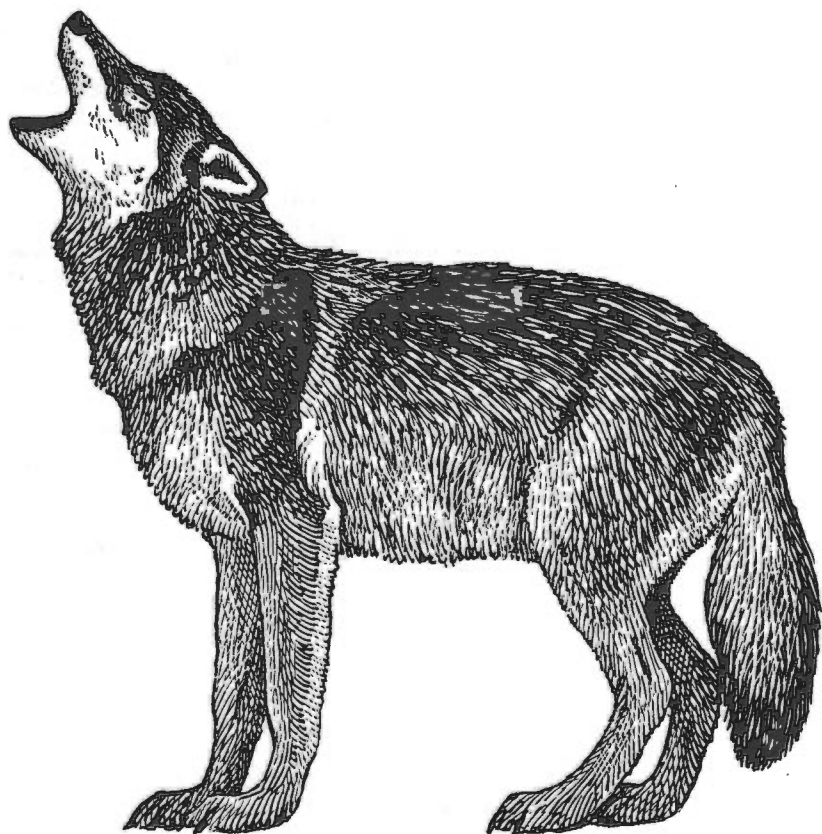

VÅRE ROVDYR

årgang 7

4•93

issn 0801-4728

VÅRE ROVDYR

Postboks 17 - 2420 Trysil

Tidsskriftet VÅRE ROVDYR er medlemsorgan for foreningen
VÅRE ROVDYR, og utkommer fire ganger i året.

Ansvarlig utgiver/redaksjon:
Foreningens styre

Medlemskontingent / Abonnement Minimum kr 100,-
Juniormedlem (under 18 år) kr 50,-
Postgiro 0806 4429494 Bankgiro 1800.20.97644

INNHold

Leder	117
Brev til styret for NINA	119
Rovdyrforskning av blandet kvalitet	121
Bjørnebilder	129
Fjellreven i Finnmark	130
Rovdyrskader i Hedmark	132
Barskogvern i Norge og USA	133
Skytefeltsaken	136
Presseklipp og sammendrag	138
Bokanmeldelse	150
Jul igjen	151

FORENINGEN VÅRE ROVDYR

arbeider for å spre fakta om rovpattedyr og rovfugler,
og for at disse artene skal leve i livskraftige bestander
og forvaltes etter norsk lov og internasjonale avtaler.

Forsidetegning ved Viggo Ree
Baksidefoto: Paul Granberg

Trykk:
Gausdal Trykkeri

Utgitt med støtte fra
Verdens Naturfond

Enda et år er omme

Snøen har lagt seg. Kong vinter har fått et bedre tak i år - så langt. En tøffere tid for skogens store og små skapninger er vinteren uansett. Mindre mat og noen bukker under, mens andre vil atter oppleve vårsolas smeltende stråler.

Noen legger seg i hi som bjørnen og ser ikke vinteren særlig nyttig. Feit av bær ligger den lunt å godt på en barseng og kanskje drømmer om fine sommerdager. Alle bjørner rekker riktignok ikke å gå i hi og må nøye seg med en plass under en granlegg for å la seg snø ned. Hvilken tilpasning!

Gaupa derimot er på stadig vandring i denne tiden og har med sine overlegne sanser, store poter, listighet og lynraske angrep, gode muligheter til å fange byttedyr i snøen. Tenk dere noe så vakkert å se dette smidige, gyldne gulbrune kattedyret i en trolsk hvitrimet vinterskog. Da er det ikke vinteren men skjønnheten man blir frosset av.

Fjellet vinterstid er ikke bare spøk. Men for enn jerv er ikke det noe problem, så sant det ikke finnes for mange husdyreiere som vil den til livs. Da kan det bli travle tider. Hvileløst farter jerven omkring på vidde og i fjellskog. Ulovlig etterstrebet som den er i enkelte områder gir den ikke opp, men følger sine innstinker etter mat og make.

Så var det "gråbein" da. Hvordan står det nå til med den karen? På svensk side ser situasjonen bra ut - heldigvis. Men det dreier seg ikke mer om tre eller kanskje fire flokker. Ulver totalt sett er svært beskjedent - ennå.

Synd at det fortsatt finnes noen svært små grupperinger av arten Homo Sapiens som vil ha ulven og andre rovdyr til livs. Det er trist å

tenke på at noen mennesker ikke liker natur og dyreliv - underligere er det å tenke på at de samme menneskene lever tilsynelatende i nærheten av naturen.

Når julen nå tar tak i dere og freden forhåpentligvis senker seg ned over hodene deres, ihvertfall for en stund, så håper jeg dere sjenker en liten tanke til naturen og dyrelivet rundt oss. Der ute i skogen er det arter som trenger støtte til en fortsatt tilstedeværelse i vår natur. Den omsorgen dere har gitt disse artene, har virkelig gitt gode resultater. Og noen har fortalt meg at både bamse-brakar, gråbein, gaupa og jerven takker dere ærbødig for den innsatsen som er gitt og ønsker dere alle En Riktig God Jul og Et Godt Nytt naturvernår.

Morten Bilet

FORSIDEILLUSTRASJONEN denne gangen er "Ulende ulv" tegnet av Viggo Ree 1990. Denne illustrasjonen var tidligere logo for Lupus, en dyrerettighetsorganisasjon som nylig ble oppløst, men som nå er overført til en pelskampanje innen NOAH - for dyrs rettigheter.

FORENINGEN VÅRE ROVDYR * Postboks 17 * 2420 TRYSIL

**Styret for Norsk Institutt for Naturforskning (NINA)
Tungasletta 2**

7005 TRONDHEIM

12. november 1993

FEILINFORMASJON FRA FORSKNINGSLEDELSEN I NINA OM HUSDYR/ROVVILT-PROSJEKTET I NORD-TRØNDELAG

Søndag 31. oktober 1993 presenterte TV2 en reportasje på 21-nyhetene om det mislykkede husdyr/rovvilt-prosjektet i Nord-Trøndelag. Det kom fram at det etter to feltsesonger ikke er blitt radiomerket en eneste sau, tamrein eller gaupe, mens halsbåndet på tre bjørner som ble bedøvet i sommer har falt av.

I innslaget ble forskningssjef Rolf Langvatn i NINA intervjuet. På spørsmål om de involverte ved NINA har gjort en dårlig jobb, ga vedkommende uttrykk for at man hadde fremskaffet de fremste ekspertene på dette i Norden.

Denne påstanden stiller Foreningen Våre Rovdyr seg uforstående til, og vi vil begrunne dette.

De siste årene har et høyt antall store rovdyr blitt radiomerket for forskningsformål andre steder i Skandinavia. Vi vil tillate oss å minne om det norsk-svenske bjørneprosjektet, hvor Per Ahlqvist og Robert Frantzén har gjennomført minst 200 bedøvelser og vellykket påsetting av halsbånd i Sverige. Petter Wabakken har organisert og gjennomført tilsvarende vellykkede radiomerkinger av bjørn de siste seks årene i Sør-Norge.

Når det gjelder gaupe har Tommy Krüger vært ansvarlig for radiomerking av 3-4 individer i Sverige de senere år, mens Hanne Christensen allerede i 1988 vellykket fanget og radiomerket gaupe på Sørlandet. Dessuten er gaupe bedøvet og radiomerket i Nord-Sverige i forbindelse med et jerveprosjekt, hvor for øvrig ti individer av denne arten ble fanget og merket allerede første sesong.

En rekke skandinaviske rovviltforskere utenom Nord-Trøndelagprosjektet har altså gjennomført eller er i gang med flere prosjekter med radiomerkede store rovdyr, og har bred faglig bakgrunn samt omfattende og uvurderlig felterfaring i dette arbeidet. Disse har med andre ord allerede vist sin kompetanse på området. Vi stiller derfor et stort

spørsmålstejn ved at denne åpenbare kompetansen ikke ble innhentet i et så stort og ambisiøst konsept som Nord-Trøndelagprosjektet.

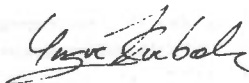
Dessuten bør det bemerkes at det nåværende personell i Nord-Trøndelagprosjektet omfatter bl.a. personer som var sentrale i det store norske Rovviltprosjektet 1980-85. I ettertid er det fremkommet klare signaler om til dels meget svake sider ved det faglige innholdet i dette forskningsarbeidet, og publiserte bestandstall samt riksdekkende utbredelseskart for de store rovviltartene har i løpet av de etterfølgende år måttet reduseres radikalt. Rovviltprosjektets resultater ble sterkt kritisert i en rekke fagmiljøer, og professor Nils Chr. Stenseth ved Universitetet i Oslo, som satt i prosjektets egen styringsgruppe, kom selv med faglige vurderinger og ved flere anledninger påpekte han den svake forskningen innen prosjektet. Han konkluderte med at myndighetene burde tenke over om ikke andre burde være ansvarlige for norsk rovdryrforskning enn de som den gang var involvert i dette arbeidet (se vedlagte kronikk fra Nationen 20. august 1987).

For vår del vil vi hevde at årsaken til de svake resultatene i rovvilt/husdyr-prosjektet i Nord-Trøndelag kan være å finne i at den fremste ekspertise på feltet i Norden nettopp aldri ble fremskaffet. Det er derfor særdeles alvorlig at en i annen sammenheng seriøs institusjon som NINA ikke tar selvkritikk, men velger å feilinformere det norske folk gjennom en riksdekkende fjernsynskanal.

Morten Bilet

Leder

Yngve Kvebæk

Sekr.

Kopi: Norges Forskningsråd
Miljøverndepartementet
Direktoratet for Naturforvaltning
TV2

SLUTT PÅ SKUDDPREMIER I GEORGIA

I republikken Georgia har kommisjonen for naturessurser og miljøvern fjernet skuddpremien på ulv, rev, sjakal og vildkatt. Et prosjekt for gjeninnføring av ulv fra Kaukasus beregnet til 20.000 US dollar er utsatt på grunn av de indre urolighetene i landet.

Rovdyrforskning av blandet kvalitet

Roar Solheim

Den 16. til 18. november 1993 arrangerte Nordisk Kollegium for Viltforskning (NKV) et seminar om store rovdyr i Norden, med Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) som vertskap. Seminaret ble holdt på Rica hotell i Stjørdal, sentralt i forhold til både fly- og togforbindelser.

Godt gjennomført arrangement

Forrige gang nordiske rovdyrforskere og forvaltere møttes for å utveksle erfaringer og ny kunnskap, var i Finland i 1982. Til tross for at seminaret var lite annonsert, var nesten hundre personer påmeldt, så interessen var upåklagelig. I følge arrangørene selv var nok dette noe uventet, men gjennomføringen av seminaret lot ikke til å bli plaget med problemer av den grunn. Hovedintrykket var snarere at alt gikk meget knirkefritt. Arrangementskomiteen, som besto av Terje Bø, Tor Kvam og Vemund Jaren, med Lill Lorck Olden som sekretær og teknisk arrangør, har all ære av et godt gjennomført seminar.

De to første dagene var avsatt til foredrag og forskningsrapporter fra inn- og utland. Foruten åpningsforedraget ved direktøren for Direktoratet for naturforvaltning, Peter Johan Schei, omfattet disse dagenes program 21 titler fra 14 bidragsyttere. Disse fordelte seg på følgende land og respektive antall: Norge (10), Sverige (2), Finland (1), Russland (1), Sveits (1), Kanada (1) og USA (1). Den siste dagen var reservert presentasjon av NINA's program «Store rovdyrs økologi i Norge», med 16 titler fra 10 bidragsyttere.

Forskning av blandet kvalitet

Desverre er det vanskelig å hevde at den faglige standarden under seminaret holdt samme kvalitetsnivå som den praktiske gjennomføringen. Kvaliteten på det foredragsholderne kunne legge fram var nemlig meget varierende, og det var «spillerne på hjemmebanen» som trakk inntrykket ned.

Det var kanskje ikke uventet at de amerikanske deltageres foredrag hørte til blant de mest interessante bidragene under seminaret. Dette fordi det i mange sammenhenger er amerikanske forskere (fra både Kanada og USA) som er først ute med nye teknikker og studiemetoder, men også fordi de tross alt har en viss størrelse på det datamateriale fra de store rovdyrartene som de arbeider med. I Norden er det i første rekke Sverige som kan skilte med bestander av de store rovdyrene som kan gi grunnlag for tilsvarende datagrunnlag i ulike forskningsprosjekter, samt dyktige folk med lang felterfaring på de ulike artene. I så måte var det skuffende få bidrag fra svenske

forskere/forvaltere. Fra finsk rovdyrforskning var det knapt noen av seminarets deltagere som kunne plukke opp noe nytt av vesentlig interesse.

Nye registreringsmetoder

Mike Pelton fra Tennessee universitet i USA diskuterte forskjellige registreringsmetoder for å beregne størrelse og tetthet på bestander av bl. a. svartbjørn og ulv. En av metodene innebærer at man legger ut et stort antall åtebiter med bestemte kjemikalier i. Når dyrene spiser disse åtebitene, vil kjemikaliene siden vise seg som markerte lag i tannsnitt fra disse dyrene. Dersom fóringen pågår gjennom flere år, kan man lese av hvor mange år et bestemt dyr har spist av slike åter ut i fra de markerte lagene i tannsnittet. Metoden forutsetter imidlertid at den rovdyrbestanden man ønsker å undersøke er gjenstand for en regulær avskyting. En annen metode går ut på å operere inn en kapsel med en svak, uskadelig radioaktiv isotop under halsskinnet på f. eks. ulv. Dette stoffet vil så skilles ut i dyrets ekskrementer over lang tid, slik at en faktisk kan følge det bestemte individet og dets bevegelser ut i fra funn av radioaktive ekskrementer. Forskjeller på slike markører gjør det mulig å skille mellom flere individer. Mike Pelton presenterte også en metode for flytelling av dyr som nå er under uttesting. Den innebærer at man ved hjelp av infrarødt lys kan fotografere og registrere forskjellige dyr fra ca 1000 fots høyde. Fra et fly kan en med slikt utstyr registrere temperaturforskjeller på ned mot en kvart grad. Infrarøde fotografier av forskjellige kjønn og aldersklasser av hjortedyr, samt av kalkuner, demonstrerte følsomheten av denne metoden. Den er trolig brukbar for å registrere rovdyr der de forekommer i tette bestander, men er neppe særlig aktuell i Norge på mange tiår enda.

Francois Messier ved Saskatchewan universitet i Kanada diskuterte ulike registreringsmetoder for å beregne bestandssituasjon for ulv der arten finnes jevnt utbredt. Hans konklusjon var at tettheten av familiegrupper av ulv best kan fastslås gjennom å radiomerke individer i flere grupper (helst fler enn fem grupper). Av andre metoder som kunne brukes, framholdt han flysøk over åpent terreng etter dyr eller spor, og bruk av jegerobservasjoner av dyr, spor eller hylende flokker. Forutsetningen for å kunne bruke andres observasjoner, er at regionen har hatt fast bestand av ulv slik at folk kjenner arten og de sportegn som er typiske for den. Francois Messier diskuterte også forholdet mellom tetthet av ulv og elg, og la fram forskjellige modeller for hvordan dette forholdet synes å variere under ulike betingelser.

Bernt-Erik Sæther fra NINA presenterte foreløpige modeller for mulig utvikling i små bestander. Han advarte mot å fjerne f. eks. hanndyr fra små bestander, fordi dette kan gi en kraftig reduksjon i den effektive bestandsstørrelsen (dvs. antallet kjønnsmodne individer som kan utveksle

genetisk materiale gjennom forplantningen). Sæther konkluderte med at man fremdeles mangler grunnleggende bestandsopplysninger fra feltstudier av store rovdyr, et tankevekkende, men ikke uventet resultat.

Registreringsmetoder fremdeles et nøkkelspørsmål

En rød tråd gjennom seminaret var diskusjonen om egnede metoder for å registrere store rovdyr. Ut i fra forvaltningens behov er kanskje dette ett av de viktigste feltene som bør klarlegges, slik at man kan fremskaffe best mulig oversikt over størrelsen på de ulike bestander eller forekomster av store rovdyr, samt sammenligne forholdene i adskilte regioner. For den som har fulgt utviklingen i forskning og forvaltning av de store rovdyrene noen tiår virker det likevel noe underlig at man fremdeles debatterer noe som kanskje burde ha vært avklart allerede før det gamle rovviltprosjektet under Dn's viltforskningsavdeling ble startet i 1979. Men med de resultater som det prosjektet avfødte (se bl. a. Fauna nr. 4 1992), er det kanskje bare en fordel at metodene gis en ny gjennomgang.

Best forskning på jerv og bjørn

Blant NINA's rovviltprosjekter skilte forskningen i Dovre/Snøhetta-området seg positivt ut. Sammen med Arild Landa og Olav Strand har Terje Skogland studert forholdet mellom villrein, jerv og fjellrev. De presenterte både problemstillinger og resultater som var interessante. Hittil har fire jerv og 33 fjellrev blitt utstyrt med radiosendere. En voksen hannjerv hadde brukt et leveområde på 970 km², mens et hunddyr med unger brukte et sommerområde på 205 km². For jerv omfattet materialet foreløpig 148 plott av dyrene i terrenget, og det er tydelig behov for mer feltarbeid på denne arten. Det understrekes av at svenskene Mikael Sandell, Jan-Erik Låntha og Peter Segerström til sammenligning bare i løpet av fem måneder sist vinter fanget og radiomerket ikke mindre enn 10 jerv, samt ei gaupe ! Allerede i 1985 ble imidlertid jerv for første gang radiomerket i Padjelanta i nord-Sverige, og i februar 1989 hadde åtte forskjellige dyr i dette området blitt utstyrt med radiosendere.

Studiene av fjellrev i Snøhettaområdet ga som foreløpige resultater at hannene i gjennomsnitt brukte 17,3 km² store leveområder, mens hannene dekket gjennomsnittlig 37,5 km². Dataene tydet hittil på at voksne fjellrever bruker det samme hioområdet hele året, og trolig også gjennom hele livet. Fordi det ikke finnes andre store rovdyr i Snøhetta-området, fungerer jerv som topp-predator på villreinen. Terje Skogland stilte derfor spørsmål om hvor effektiv jerv nå er i denne funksjonen. Gjennom å sammenligne villreinbestanden på Dovrefjell/Snøhetta med dyrene på Hardangervidda, kunne han vise at gamle simler med sterkt nedslitte tenner var mer fåtallige i førstnevnte enn i sistnevnte bestand. Begge villreinbestander ble redusert

med ca. 50% gjennom avskyting for omkring ti år siden, etter overbeiting i sine respektive leveområder. Etter dette undersøkte Skogland om jerven kunne forårsake forskjeller i kalvedødelighet i de to bestandene, men i løpet av 15 års overvåking var det ingen signifikante forskjeller. Jervens viktigste virkning på villreinbestanden ser altså ut til å være at den fjerner gamle simler i dårlig kondisjon, en effekt som i sin tur gir bedre plass og beitevilkår for yngre simler med bedre evne til kalveproduksjon.

Jon Swenson, NINA's «arvtaker» etter Petter Wabakken som leder av det svensk-norske bjørneprosjektet, presenterte en statusrapport for dette prosjektet. På bakgrunn av resultatene fra studiene av 128 radiomerkede bjørner samt svensk avskytnings-statistikk, ble den svenske bestanden av bjørn i 1991 beregnet til omkring 620 dyr. En annen beregningsmetode ga som resultat omkring 660 dyr. Avskyting av merkede dyr (fangst-gjenfangst prinsippet) ga en variasjon i bestandsanslaget fra 300 som minimum til 900 som maksimum. Svenske hunnbjørner er fordelt i fire kjerneområder, med en binnethet på 50-100% av det som er beskrevet fra de europeiske deler av Russland. Swenson viste også at bjørnen i Sverige ser ut til å ha hatt en jevn bestandsvekst på ca 1,5% de siste 50 årene. Det nye datagrunnlaget har også ført til at avskytingen av bjørn i Sverige har blitt endret med sikte på å redusere antallet felte binner.

Under rovdyrseminaret i Stjørdal falt det enkelte spørsmål, kommentarer og bemerkninger som unektelig skapte en viss munterhet blant tilhørerne. Her er et lite utvalg:

- så lenge noen mener det er rekreasjon å skyte gaupe, så er det vår fordømte plikt å forvalte det her systemet.

Kjartan Knutsens svar på Bernt-Erik Sæthers spørsmål om hva som var målsettingen med gaupeavskytinga i Nord-Trøndelag.

- Vi kan ikke forvente å lykkes, selv om vi ønsker å lykkes.

sa Tor Kvam, etter en grundig utredning om hvorfor gaupe-prosjektet ikke hadde klart å radiomerke noen gauper enda.

- Vi må være mer ute i felt.

var hovedkonklusjonen på gaupe-prosjektet i Nord-Trøndelag.

- Jeg er ikke Jesus

sa Truls Eggen da han ble spurt om hvordan han mätte vekstøkningen hos døde sauer.

- Jeg håper ikke det,

repliserte Hans Hågenrud kvikt.

Erik Isakson, kanskje Sveriges mest erfarne rovdyrsporer og samtidig den som har stilt seg mest kritisk til finnes opplysninger om størrelsen på den finske ulvbestanden, initierte trolig seminarets største gapskratt da han ville ha en nærmere utredning fra Erik Nyholm i Finland om hvordan han kunne være sikker på at seks ulvefamilier hadde ynglet i Finland det siste året.

- Hvordan vet dere at ulvene har reproduisert seg ?

spurte Erik Isakson

- De får unger

svarte Erik Nyholm snaut. Noen nøyere utredning om hvordan rapporter om ulv ble sjekket opp, var han ikke villig til å gi.

- Hvorfor har vi ikke fått vite dette før?

ville Øystein Overrein vite.

- Ingen har spurt meg

kom det fra Erik Nyholm. (Han sender bare ut rapporter hvert tredje år).

- Vi har fått mange verdifulle erfaringer

var konklusjonen på rovdyrprosjektet i Nord-Trøndelag, men hva disse erfaringene gikk ut på vites ikke.

Deretter gikk Swenson over til å presentere en historisk oversikt over bjørnens utvikling i Skandinavia fra før 1850 til dagens situasjon, en presentasjon som framsto som seminarets beste og mest interessante foredrag. Gjennom bruk av avskytingsstatistikk samt beregningene av bestandsveksten i Sverige presenterte han hvordan artens utbredelse må ha sett ut i begynnelsen av forrige århundre. Før 1850 må det etter beregningene ha vært omkring 4700 bjørner i Skandinavia. Det mest interessante var at 2/3 av disse dyrene befant seg i Norge, med en utrolig tetthet på mellom 24 og 48 dyr pr 1000 km² i Telemark, Sogn og Fjordane, og Møre og Romsdal! Det sier noe om hvilken utryddelseskrig denne dyrearten har blitt utsatt for! Allerede i 1893 var bjørnen utryddet fra samtlige län i Sverige med unntak av de tre nordligste. Kort etter århundreskiftet fredet derfor svenske myndigheter bjørnen, et tiltak som reddet arten fra utryddelse i Skandinavia. I Norge ble det gjort enkelte lokale forsøk på å verne bjørnen omkring 1930. Da fantes det med sikkerhet bare dyr igjen i Buskerud og Finnmark. Tiltakene førte ikke fram, og jakten fortsatte. Først etter at bjørnen var så godt som utryddet i Norge, ble den «innvilget» fredning over hele landet (men bare under forutsetning av at dyrene ikke spiste husdyr).

I henhold til indeks regnet ut på bakgrunn av jegeres opplysninger, skjedde det en markant økning i bjørnens opptreden i Sverige

omkring 1975, trolig som følge av en økning i bestanden og dens utbredelse. Det interessante er at dette faller nøyaktig sammen med en periode med ekstra store konflikter mellom sauehold og bjørn i Hedmark. Her ga Swensons analyse en enkel og logisk forklaring som sto i skarp kontrast til de teorier om bjørnens bestandsstørrelse og forekomst i Norge som ble presentert gjennom det norske rovviltprosjektet i 1984. Swenson ga faktisk kreditt til Kåre Elgmorks analyse av bjørnebestandens utvikling i Vassfaret og omliggende områder.

For å sikre muligheten for framtidig reproduksjon av bjørn i Norge, foreslo Petter Wabakken konkrete endringer av norsk bjørneforvaltning. Alle bjørner som gir opphav til store konflikter med husdyrhold blir i dag vurdert som «skadeindivider», med dertil følgende fellingstillatelser. Dette skjer uavhengig av hvor bjørnene befinner seg i forhold til grensen mot våre naboland. Petter Wabakkens forslag innebærer at man øker innsatsen på forebyggende arbeid i husdyrholdet inn mot grensen, samtidig som man strammer inn muligheten for å felle bjørn. Muligheten for å vurdere felling som løsningen på problemer mellom bjørn og husdyrhold, økes proporsjonalt med avstanden fra grensen. Petter Wabakken presenterte også en kort oppsummering av et samarbeidsprosjekt mellom forvaltningsmyndighetene og saueholdere i Hedmark, hvor åtte radiomerkede bjørners bevegelser har vært fulgt i forhold til beitende sau. Prosjektet ble startet i 1990, og skal pågå til og med 1994. Som et foreløpig resultat er det utarbeidet et kart over fordeling og konsentrasjon av sauebeiting. Dette oversiktskartet viser at det er større arealer uten sauebeiting enn med sau i de områder øst for Glomma hvor det forekommer bjørn. Videre har det framkommet at tap av sau ikke er tilfeldig fordelt på disse beiteområdene. En av målsettingene med prosjektet er å forsøke å finne fram til mulige årsaker til hvorfor noen områder går fri for bjørneangrep på sau, mens andre beiteområder rammes gjennom flere år.

Pinlig fra Nord-Trøndelag

I 1992 ble det startet et eget rovdyrprogram i Nord-Trøndelag, som gikk inn som en del av NINA's instituttprogram om store rovdyrs økologi i Norge. Dette programmet omfatter fire delprosjekter: Tapsprosjektet sau og rein, gaupeprosjektet, bjørneprosjektet og jerveprosjektet. I henhold til NINA's oppdragsmelding nr 195 er det siste av disse prosjektene foreløpig lagt på is av økonomiske grunner. Tor Kvam (NINA) er hovedansvarlig for innsamling og bearbeiding av data ved alle delprosjektene, mens Truls Eggen (Nord-Trøndelag Distriktshøyskole), Kjartan Knutsen (Miljøvernadv. N-Trøndelag), Kristian Overskaug (NINA) og Ole Jacob Sørensen (Nord-Trøndelag Distriktshøyskole) er medansvarlige ved ett eller flere av disse prosjektene.

Prosjektet har en kostnadsramme på 6,3 millioner kroner fordelt over 4 år. Til tross for dette var resultatene som ble presentert hittil svært magre, for ikke å si manglende. Til tross for 13 fangstforsøk på gaupe har prosjektet ikke klart å sette radiosender på ett eneste dyr. Hovedårsaken ble oppgitt å være at man ikke kunne vente mer enn tre dager i felt når feller var satt ut rundt et gaupedrept dyr. Det må i og for seg ha vært en bitter pille å svelge for de ansvarlige, særlig fordi gaupene i flere tilfeller kom tilbake til de avspente fellene etter at folk hadde reist tilbake til sine kontorer. Det virker lite profesjonelt ikke å ha gardert seg mot slike problemer på forhånd. Direkte pinlig ble det så da prosjektet ble gitt en omfattende presentasjon under seminaret med hovedkonklusjon «vi har fått mange verdifulle erfaringer» og «vi må være mer ute i felt». Det kunne man ha sagt dersom prosjektet hadde vært et metodestudium med målsetting å teste ut forskjellige fangstteknikker. Når målsetting var å studere gaupas predasjons- og spredningsmønster ved hjelp av telemetri, hadde man i grunnen ikke behøvd å presentere noe fra prosjektet siden intet var oppnådd.

Noe bedre kan man kanskje karakterisere bjørneprosjektet i Nord-Trøndelag, da man her klarte å sette radiosendere på tre bjørner sommeren 1993. To av dyrene mistet imidlertid senderne etter få dager, mens det tredje dyret mistet den etter omkring 2 måneder. Imidlertid kan man spørre seg hva prosjektledelsen har ønsket å oppnå gjennom å prioritere bruk av midler for å sende en amerikansk forsker sammen med en norsk deltager til Russisk Karelen for å teste ut fangst av brunbjørn ved hjelp av fotsnarer, når man i det svensk-norske bjørneprosjektet uttrykkelig har bevist at sporing og bedøvelse av bjørn på vårsnø per helikopter, er en meget effektiv og velprøvd metode.

Lettere har det tydeligvis vært å samle data fra sau under predasjonsprosjektet, siden sauene kunne måles og veies før de ble sluppet på beite. I et forsøk på å finne ut om noen dyr kunne ha større sjanse for å bli tatt av rovdyr, hadde Truls Eggen målt tilvekstøkningen hos lam fra fødsel til de ble sluppet på beite. En svakhet var imidlertid at tilsvarende verdier ikke var målt hos voksne søyer, noe som Terje Skogland etterlyste etter foredraget.

Siden det i Hedmark allerede i fire år har pågått et prosjekt hvor man studerer forholdet mellom sau og radiomerkede bjørn, tillot undertegnede seg å spørre om ledelsen for rovdyrprosjektene i Nord-Trøndelag kunne redegjøre for hva de forventet å finne svar på som man ikke allerede kunne besvare gjennom de data som var samlet inn i Hedmark. Når svaret ikke bød på annet enn at det tross alt kunne være forskjeller mellom de to områdene, forsterket det inntrykket av at prosjektene i Nord-Trøndelag lider av manglende faglig styrke.

For utenforstående var forskjellen i kvalitet mellom NINA's ulike rovdyrprosjekter skrikende, og man sitter igjen med et inntrykk av at problemstillinger, metoder og faglig opplegg ikke kan ha vært diskutert og drøftet mellom institusjonens ulike forskergrupper. Dette inntrykket forsterkes gjennom at prosjektene i Nord-Trøndelag også ble gjenstand for sterk kritikk under en nyhetsreportasje på TV2 den 31. oktober i år.

Arbeidsgrupper understreket behovet for feltstudier

Under seminaret ble det nedsatt fire arbeidsgrupper som diskuterte behovet for forskning og forvaltning på de fire, store rovdyrartene. Gruppene konkluderte med at man må konsentrere registreringsarbeidet om å konstatere reproduserende enheter av dyr (reproduserende hunndyr eller familiegrupper). Det ble videre understreket at man må basere registreringene på feltstudier, og ikke på annenhånds rapporter. På forskningssiden er det fremdeles behov for større datagrunnlag om artenes reproduksjon (bl.a. størrelse på ungekull, hvor ofte dyrene får unger, ungenes overlevelse, spredning og alder når de selv får fram egne unger). Spesielt med hensyn til gaupe er det behov for data på individnivå, så radiomerking av enkeltindivider er fremdeles den viktigste metoden for å komme videre i forskningen på denne arten. For ulv ble det understreket behovet for at meldinger blir sjekket av kvalifisert personell. Meldinger om etablerte par eller familiegrupper bør hovedsakelig kontrolleres på snøføre, helst i perioden januar-mars. Det ble også uttrykt et visst behov for å «kalibrere» registreringsmetodene mellom Finland og de to skandinaviske landene. Arbeidsgruppen frarådet foreløpig bruk av telemetri på ulv, fordi radiomerkede individer som kommer i konflikt med husdyrhold lett vil kunne gi opphav til press om avlaving ovenfor forvaltningsmyndighetene.

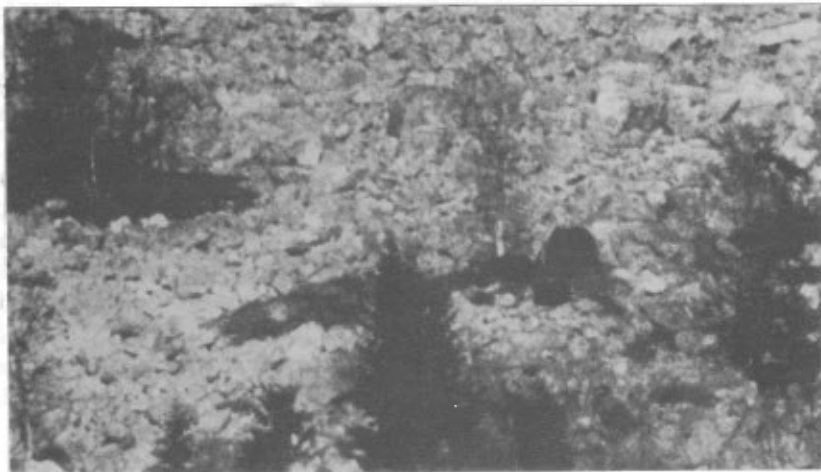

Foto: Morten Biët

Foto: Morten Bilet

BJØRNEBILDENE

Etter et par turer i svenske bjørnemarker, kom Morten Bilet tilbake med bilder av to binner med henholdsvis to og tre unger. Det ene bildet er tatt etter at dyrene hadde gått av hiet på våren, det andre på høstparten. Selv om avstanden var for stor til å få de helt gode bilder, viser de at når man kommer dit det virkelig er bjørn, så går det an å se bjørn i terrenget. Likeså viser bildene at der det skjer forynging, går det også an å dokumentere binner med unger.

Red.

Foto: Morten Bilet

Fjellreven i Finnmark

Førstekonsulent Erik Lund

Fjellreven har gått sterkt tilbake i dette århundre, og er i dag regnet som en sårbar art. I Finnmark er det satt i gang en undersøkelse av fjellreven med sikte på å kartlegge de viktigste områder for arten.

På grunn av den ettertraktede pelsen, som er et av de beste isolasjonsmaterialer en kjenner, har fjellreven opp gjennom tidene vært gjenstand for utstrakt fangst. Fjellrev var et viktig pelsvilt i Fennoskandia fram til 1920-årene. I 1882 ble det betalt for 2675 fjellrevskinn i Finnmark, og vinteren 1880-81 fanget 4 jegere tilsammen nær 300 fjellrever på Varangerhalvøya. Skinnprisene økte etterhvert, og i 1920-åra ble det betalt opp til 200 kroner for et kvitrevskinn, og fra 400-1000 kroner for et blårevskinn. I 1920-årene brøt bestanden nærmest sammen. Både i Nord-Norge og i Sverige ble fjellreven så hardt beskattet at den ble utryddet i store områder, og fåtallig i andre.

Status

I Norge ble premien for fjellrevskinn opphevet i 1930, og samtidig ble arten totalfredet. Til tross for over et halvt århundre med totalfredning er ikke bestanden kommet i nærheten av det nivå den hadde før sammenbruddet. Fjellrev regnes i dag som en sårbar art. Det er ikke foretatt noe bestandsanslag for fjellreven i Norge, men svenske forskere har antydning et bestandstall rundt 100 individer for Norge. Dette tallet er trolig alt for lavt, men en har pr. idag ikke undersøkelser som kan gi bedre anslag.

Sammenliknet med Russland har vi en svært liten bestand. En antar at fjellrevbestanden i Russland teller om lag en halv million individer. Hvert år fanges det rundt 200 000 dyr. Av de nordiske land er det Island som har den sterkeste bestanden, med mellom 1000 og 3000 individer. Der har en i mange år hatt et eget utryddingsprosjekt for fjellrev, og et lovbestemt pålegg om å felle de rev en måtte komme over. Dette skal vistnok være under revisjon.

Virksomheter av menneskelig aktivitet

De fleste oppfatter fjellreven som en art som har lite naturlig skyhet for mennesker, og følgelig høyt toleransenivå for menneskelig aktivitet. Undersøkelser fra Russland viser imidlertid at tettheten av hi er mye lavere enn befolkingskonsentrasjoner enn i andre områder. Russiske forskere hevder videre at dersom et hi forstyrres om våren i valpetiden, vil revene sky dette og bruke alternative hi.

I Alaska har en undersøkt fjellrevens atferd i forhold til oljeleting/boring. Resultatene viser at det er store individuelle forskjeller mellom revene. Noen individer utnytter mulige næringskilder i tilknytning til aktiviteten og oppsøker områder med høy menneskelig aktivitet, mens andre individer unngår slike områder.

Et aktuelt spørsmål i Finnmark er om det er konflikter mellom attraktive utfartsområder og gode fjellrevlokaliteter, og hvordan de eventuelt påvirkes av snøscootertrafikk på vårvinteren. Vi håper at de undersøkelser som nå er satt i gang kan være med på å finne svar på dette spørsmålet.

Næring og vandring

Smågnagere utgjør en stor del av fjellrevens næring, og god tilgang på smågnagere ser ut til å være en forutsetning for vellykket yngling og overlevelse av valpene. I områder med stor tetthet av rein, vil rester etter døde reinsdyr utgjøre en betydelig del av kosten, særlig i bunnår for smågnagere. Fjellreven er normalt ikke i stand til å avlive rein på egen hånd, men kan gjøre seg nytte av kadavre etterlatt av andre større rovdyr som jerv og gaupe. Det er ikke kjent i hvilket omfang dette skjer.

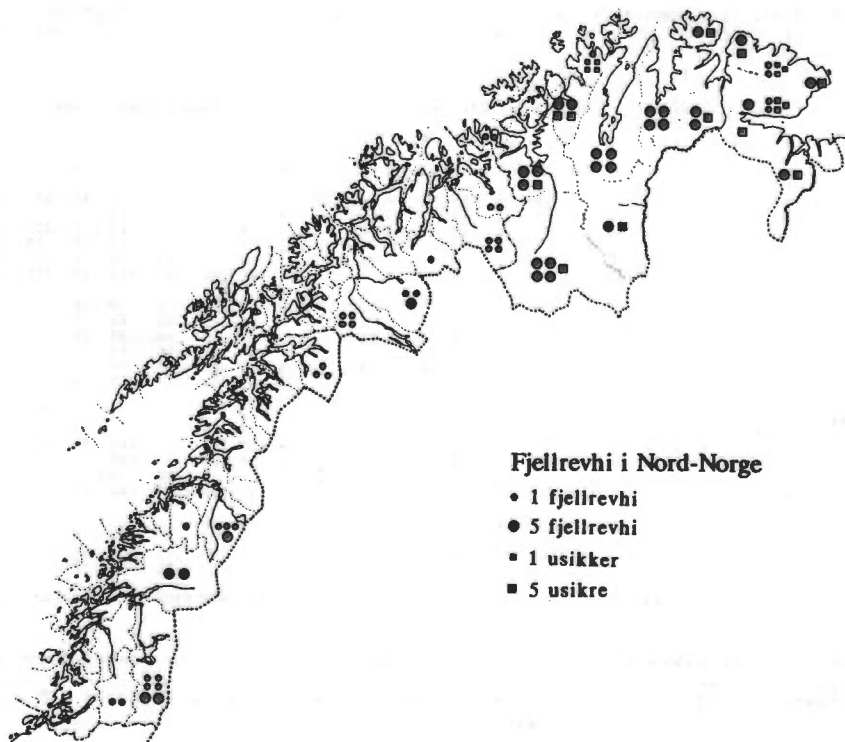
Vandring er også endel av fjellrevens biologi, som først og fremst er kjent fra nordlige områder i Canada, Grønland og Russland. Disse vandringene starter i løpet av høsten, og antas å være trekk fra fattige til rikere næringområder. Det er ved hjelp av merkinger registrert vandringens lengde på over 1000 kilometer i noen tilfeller. Om det skjer vandring i mindre målestokk i Finnmark fra innlandet og ut mot kysten, kjenner vi ikke til.

Prosjekt fjellrev i Finnmark

Formålet med undersøkelsen er i første omgang å skaffe data over utbredelsen og aktuelle lokaliteter for fjellreven. Gjennom intervju og feltregistreringer tar vi sikte på å få en oversikt klar i løpet av 1993. Før dette prosjektet ble igangsatt har vi registrert og kontrollert 67 fjellrevhi i Finnmark, og vi har informasjon om andre lokaliteter som ennå ikke er sjekket. I dette materialet regnes bare med hi som er brukt av fjellrev i løpet av de siste år.

I kyststrøkene er registreringen vanskelig, både fordi det her er snakk om uveisomme områder, og fordi en stor del av hiene ligger i steinurer. Slike hi er det vanskelig å finne, og de er derfor mindre kjent av lokalbefolkningen.

For at vi skal få en best mulig oversikt over våre forekomster av fjellrev i fylket vil vi oppfordre alle lesere av Miljøstatus 1993 til å melde fra om hi eller hiområder de kjenner til. Slike meldinger kan gis direkte til miljøvern-avdelingen eller til nærmeste fjelltjeneste-avdeling.

PRESSEMELDING

304 buføholdere i Hedmark har søkt om erstatning for i alt 3339 sauer som er antatt drept av rovvilt i 1993, av dette er 987 søyer og 2352 lam. I 1992 søkte 319 buføholdere om erstatning for 3798 sauer, herav 876 søyer og 2922 lam. Fylkesmannen erstattet i 1992 1729 sauer med i alt ca. 2,9 mill. kr. 1339 sauer er antatt drept av gaupe i 1993, mens 1217 sauer er antatt drept av bjørn. For jerv, ulv og kongeørn er tallene henholdsvis 75, 2 og 78. I tillegg er 628 sauer antatt drept av fredet rovvilt uten at viltarten er oppgitt.

Det har kommet inn 304 søknader om erstatning for sau som er antatt drept av rovvilt i Hedmark i 1993 mot 319 i 1992. Nedenstående tabell viser hvordan antall søkere fordeler seg på kommunene i Hedmark og hvilke rovviltarter som er antatt skadegjørere. Flere søkere har søkt om erstatning for skader påført av mer enn en art. Tabellen viser også antall dyr som er søkt erstattet fordelt på antatt skadegjørere (B = bjørn, G = gaupe, U = ulv, J = jerv, K = kongeørn, F = fredet rovvilt uten at arten er oppgitt). Tallene er fordelt på søyer (S) og lam (L).

Kommune	Antall søkere										Antall dyr søkt erstattet som tatt av										Totalt 1993	Totalt 1992					
	B	G	U	J	K	F	TOT	B	G	U	J	K	F	S	L	S	L	S	L	S			L	TOT	S	L	TOT
Alvdal	6	5	-	-	3	-	9	7	19	-	25	-	-	-	-	12	-	-	7	56	63	37	195	232			
Eidskog	3	3	-	-	-	2	5	29	14	1	29	-	-	-	-	-	4	12	34	55	89	-	-	-			
Elverum	19	5	-	-	-	2	24	95	94	3	63	-	-	-	-	-	7	19	105	176	281	172	250	422			
Engerdal	10	8	-	-	1	1	17	23	12	5	32	-	-	-	-	1	2	8	30	53	83	15	49	64			
Folldal	-	1	-	4	6	1	7	-	-	-	1	-	-	12	28	2	47	-	8	14	84	98	82	317	399		
Grue	6	9	-	-	-	3	16	28	14	63	181	-	-	-	-	-	7	60	98	255	353	37	212	249			
Hamar	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	19	6	25	25			
Kongsvinger	2	7	-	-	-	-	8	14	6	8	54	-	-	-	-	-	-	22	60	82	5	39	44	44			
Løten	5	2	-	5	-	-	12	7	23	-	8	-	-	4	14	-	-	11	45	56	28	80	108	108			
Nord-Odal	-	22	-	-	-	-	22	-	-	11	135	-	-	-	-	-	-	11	135	146	-	-	-	-			
Os	5	2	-	4	-	8	16	7	2	-	22	-	-	4	3	-	15	36	26	63	89	11	103	114			
Rendalen	11	6	1	1	4	6	21	30	36	1	35	2	-	1	-	-	25	81	59	163	222	96	218	314			
Ringsaker	1	6	-	-	-	2	9	1	-	11	10	-	-	-	-	-	3	8	15	18	33	56	244	300			
Stange	1	31	-	-	-	2	33	2	-	40	348	-	-	-	-	-	4	11	46	359	405	39	342	381			
Stor-Elvdal	12	5	-	2	2	8	25	74	107	1	41	-	-	1	5	-	2	71	159	147	314	461	31	277	308		
Sør-Odal	12	4	-	-	-	2	18	86	29	-	26	-	-	-	-	-	2	4	88	59	147	-	-	-			
Tolga	-	4	-	-	-	-	4	-	-	6	26	-	-	-	-	-	-	6	26	32	9	37	46	46			
Trysil	26	1	-	-	-	5	29	108	100	-	2	-	-	-	-	-	21	51	129	153	282	82	187	269			
Tynset	1	4	-	-	-	-	4	2	4	4	17	-	-	-	-	-	-	6	21	27	117	314	431	431			
Våler	5	3	-	-	-	-	8	32	21	-	71	-	-	-	-	-	-	32	92	124	8	1	9	9			
Åmot	5	2	-	2	1	2	10	82	95	1	49	-	-	3	-	-	3	4	6	90	153	243	20	40	60		
Åsnes	4	2	-	-	-	-	6	9	5	2	6	-	-	-	-	-	-	11	11	22	12	11	23	23			
Sum	134	133	1	18	17	44	304	636	581	157	1182	2	-	25	50	2	76	165	463	987	2352	3339	876	2922	3798		

Fylkesmannen tar sikte på å behandle søknadene slik at erstatningsbeløpene kan utbetales til søkerne så snart midler stilles til disposisjon av Direktoratet for naturforvaltning, sannsynligvis i siste halvdel av januar 1994. I 1992 ble alt 1729 sauer erstattet med i alt ca. 2,9 mill. kr.

Ytterligere opplysninger kan gis av seksjonsleder Hans Chr. Gjerlaug (625-14549) eller rovviltkonsulent Petter Wabakken (625-14554).

BARSKOGVERN I NORGE OG USA

Jan K. Roang

Mens det i Norge har vært svært så vanskelig å få fredet et lite areal langt under det som regnes som faglig forsvarlig, har barskogvernet hatt atskillig bedre vilkår i USA.

I Oppland er det pr idag 42.000 dekar vernet skog. Av dette er ca 22.000 dekar **produktiv** skog, og dette utgjør kun 0,3 % av det totale produktive arealet, hvilket er langt under et faglig forsvarlig minimum. Av dette arealet er en stor del høyere-liggende skog, selv om det jo også er viktig å ta vare på denne skogtypen. Når det gjelder den høyere-liggende og mindre produktive skogen (masseproduksjon) er en del vernet tidligere bl.a. i form av nasjonalparker. Av den høyproduktive lavere-liggende skogen er nesten ingenting vernet. Det meste av denne skogen er blitt kraftig utnyttet av skogbruket, og er i mange tilfeller forvandlet til "granørken". Store arealer høyproduktiv skogsmark er blitt tett tilplantet med gran, og i slike monokulturer er artsvariasjonen svært liten. Det er enkelt å konstantere dette ved å prøve og gå igjennom en slik planting - hvis det er mulig uten motorsag. Det er ofte for tett - som regel finnes det ikke en eneste grønn plante på bakken ! Dette er skremmende og sier svært tydelig

sitt om artsmangfoldet i skogbrukets ensartede "åkrer".

I Norge (hele landet) er det ca 0,4% av det produktive skogarealet som er vernet og som det altså ikke skal drives skogbruk på, mens det i USA er hele 6,2% som er vedtatt vernet. Av gjenværende urskog i Norge er det kun snakk om promiller, ikke presenter! I USA er det igjen 22%, mens Canada har hele 60% .

Den tempererte regnskogen, d.v.s. barskogen på de nedbørrike fjell-sidene mot Stillehavet i USA og Canada er regnet for å være verdens mest verdifulle barskog (økonomisk). Med sitt mangfold av arter og kompliserte økosystem har den også svært store kvaliteter i naturvern-sammenheng. Det er også her man finner den største stående biomasse i noe økosystem, f.eks. høyere enn i tropisk regnskog. Her finnes trær som er 400-500 år gamle og enda mer, og med høyder på over 100 m.

Dessverre er det bare igjen ca 10% av denne kystregnskogen (som urskog). I USA har det i lengre tid i "Old Growth Forests" vært en "krig" mellom naturvernere og skogbrukere. De har bl. a. benyttet seg av lenke-aksjoner for å

stoppe hogst av bestand med store, gamle trær. Selve symbolet på denne kampen har blitt Northern Spotted Owl (*Strix occidentalis*) - "urskogsugla". Denne amerikanske slektningen av slagugla lever av smågnagere og flygeekorn, og den er avhengig av store arealer med urskog. Radiomerking har vist at den krever et revir på ca 12.000 dekar. Skogbrukerne har regnet ut at hvert revir kommer på 100 millioner kr i rotverdi av tømmeret. Et fagutvalg av biologer har satt minste levedyktige bestand til 1.000 - 1.500 uglepar, fordelt i blokker på 15 - 20 ugler.

USA har en lov angående utrydelsestruede arter; Endangered Species Act, ESA. Når en art er truet må det statlige skogbruket, Forest Service legge fram en plan for hvordan denne arten skal kunne bli tatt vare på i framtida. Denne planen må godkjennes av bl.a. US Wildlife and Fish Service for at det fremdeles skal være tillatt å drive skogbruk der den truede arten finnes. I USA blir det meste avgjort av domstoler, og etter påtrykk fra naturvernhold slo domstolene fast at planene for å ta vare på uglene var for dårlige i henhold til ESA. Dette ble avgjort ved dom. Dermed vil trolig det meste av urskogen på statens grunn bli stående. Det er også et krav at de statlige skogene drevet av Forest Service skal drives med tanke på

flerbruk der virkesproduksjon bare er ett av mange elementer. P.g.a. den store betydningen og oppmerksomheten denne saken fikk, satte president Clinton ned et utvalg for å vurdere forholdet mellom skogbruk og

Northern Spotted Owl

naturvern nærmere. Utvalgets forslag som ble lagt fram i sommer, er å frede 60 - 80 % av statsskogene som reservat, og at resten skal drives med betydelig mer hensyn til naturen og andre interesser, såkalt "New Forestry", der målet er å integrere økologiske prinsipper i skogbruket. Dette betyr et betydelig redusert virkesuttak, og metoder som forsøker å etterligne de naturlige skogforyngelsene, som f.eks. skogbrann og stormfelling. Det er viktig at det blir stående igjen en god del trær etter avvirkning, da hovedforskjellen mellom naturlige "katastrofer" i skogen og skogbruk jo er at biomassen (trærne) ikke blir fjernet. Skogbranner med ulik styrke kom gjerne med mellomrom på 70 til 250 år. Ellers anser man vassdragene for å være svært viktige, og rundt disse skal store skogbelter være urørte.

Som en direkte følge av denne fredningen har avvirkningen gått mye ned på vestkysten av USA, fra ca 22,5 ca 4,5 millioner kubikkmeter i statsskogene. Dette har ført til at tømmerprisen har blitt nær fordoblet det siste året, fra \$250 til \$474. Materialkostnadene for et vanlig trehus har steget fra ca \$9.000 til ca \$16.000. I dette området er ca 100.000 arbeidsplasser avhengig av aktiviteten i skogen, og ca halvparten - 50.000 - vil trolig bli borte p.g.a. barskogfredningen! Sysselsettingen i skogene i Oregon og Washington er nå den laveste siden 1946.

Kilder:

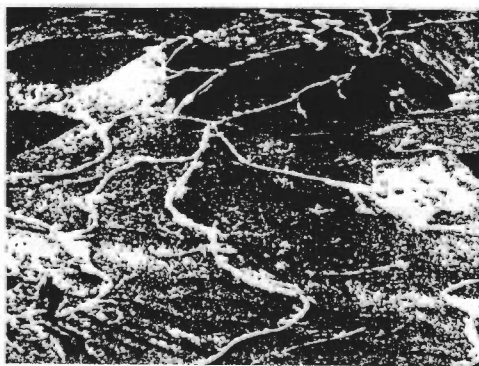
Norsk Skogbruk

Skogen (svensk skogbruk)

National Geographic

Tømmerhogst på vestkysten av USA i gamle dager, den gang man drev plukkhogst. Bildet gir et godt inntrykk av dimensjonene på trærne, selv om dette slett ikke er av de største.

Store flatehogster er ganske vanlige, her i skog eid av amerikansk treforedlingsindustri.

SKYTEFELTSAKEN

Forsvarsdepartementet presser Åmot kommune

Paul Granberg

I VR nr. 1/1992 beskrev vi Forsvarets planer om et regionalt skyte- og øvingsområde i de sentrale bjørneområder i Hedmark. Planen ble aktualisert som en følge av Stortingets vedtak om utbygging av Gardermoen til hovedflyplass, med utflytting av en del av Forsvarets anlegg til Rødsmoen i Åmot kommune. Åmot var interessert i å motta anleggene for å styrke bosetting og sysselsetting i kommunen, og fattet vedtak om ja til Forsvarets etablering på Rødsmoen, men et klart nei til skyte- og øvingsfelt i kommunen. Fra Forsvarets side ble det sterkt understreket at de to spørsmålene var klart adskilte og uavhengig av hverandre. Senere sa Åmot seg imidlertid villig til å samarbeide om en konsekvensanalyse, hva angikk skyte- og øvingsområdet. Hva denne analyse skal inbefatte, er det foreløpig ikke tatt endelig standpunkt til.

Det kom skifte av forsvarsminister, og i juli rykket så forsvarsministerens politiske rådgiver ut og forkynte at det ikke var utelukket at Forsvarsdepartementet i løpet av året ville be Stortinget omgjøre sitt vedtak om å flytte Forsvarets anlegg til Åmot. Begrunnelsen for dette, var den massive motstanden mot et regionalt skyte- og øvingsområde i kommunen. "Vi legger ikke press på Åmot, men har bare i klartekst gitt uttrykk for hva motstanden mot et regionalt skytefelt kan føre til", uttrykte den politiske rådgiver i følge pressen!

Med denne klartekst kom det falske spill til overflaten, hvilket vakte bestyrtelse i Åmot, og etter noen dager ble uttalelsen moderert fra Deprtementets side. Men flere enkeltstående rikspolitikere var fremme og argumenterte med at dersom Åmot skal ha "fordelene" med å få forsvarsets etablering på Rødsmoen, får kommunen også ta ulempene som følger med et regionalt skyte- og øvingsområde.

Forsvarsministeren selv har belært oss at et slik skyte- og øvingsfelt vil være en fordel for miljøet! Ellers har han berodd pressen at han ikke har nerver til å snakke med svenskene om mulig bruk av ledig kapasitet ved deres skytefelt i Ålvdalen.

Den 11. november var det åpning av arkitektkonkurransen om utformingen av Forsvarets nye anlegg på Rødsmoen, hvor forsvarsministeren selv var tilstede. Heller ikke ved denne anledningen avsto han fra å gi klare signaler om at Forsvaret "ønsket seg" et regionalt skyte- og øvingsfelt i Åmot. Det ble også klart at Forsvaret vil legge beslag på to til tre ganger så stort areal som opprinnelig forutsatt til anleggene på Rødsmoen, og forsvarsministeren betrodde åmotingene at Hærens virksomhet i fremtiden vil bli konsentrert til to områder - indre Troms og indre Østlandet. Dette bør gi åmotingene anledning til å kaste ett blikk på hvilke erfaringer man gjør med Forsvarets skytefelt og øvinger i Troms:

Den 19/7-93 hadde VG et oppslag om Sørskogen i Bardu under overskriften: "Omringet av Forsvaret". Her skriver VG at "I 40 år har bygdefolket kjempet mot Forsvaret. Nå er kampen tapt. Forsvaret skal utvide sitt skytefelt - bygdefolket er omringet og må flytte". I samme oppslag gjengis det uttalelser fra sjefen for Troms Landforsvar/6.divisjon, Odd V. Skjøstad og avdelingsdirektør i Forsvarets Byningsstjeneste, Arne Mikalsen. Den første sier at "vi ser det som en stor fordel for begge parter dersom de forlater bygda"(!), mens den andre håper "innbyggerne i Sørskogen kan være flyttet innen 1997". (Rene ord for penga dette!)

Den 23/11-93 har avisen Nordlys et oppslag om ødeleggelse etter øvelsen "Mini-Brig", i uken før. Under denne har bl. a. en avdeling stridsvogner "kjørt feil" og utrettet store ødeleggelse utenfor øvingsområdet (40 tonn tunge beltegående kjøretøyer). Her gjengis følgende uttalelse fra stabssjef ved brigaden i Nord-Norge, oberstløytnant Kurt G. Adriansen: "Jeg har ikke sett skadene selv, men prinsipielt mener jeg at så lenge vi har mekaniske avdelinger må vi kunne gi dem muligheter til fornuftige øvinger uten alt for store fredsmessige hindringer."

Det planlagte nedslagsfeltet for skyteøvelser i Åmot, ligger langs etter et høydedrag med kort avstand til bebyggelse og trafikerte veier på begge sider av feltet. Senest for noen uker siden havnet en granat én kilometer utenfor nedslagsfeltet under kortdistanseskyting på Hjerkin. Hva så med langdistanseskyting mot nedslagsfeltet i Åmot?

Det ser ut som Forsvaret stadig holder sin strategiske tenkning ved like, men undres om åmotingene har tenkt på konsekvensene av en konsekvensutredning der man i utgangspunktet vet at kanskje de viktigste verdier ikke kan tallfestes og beregnes?

— ÅMOT KAN BLI UTEN KAVALERIET

— Det er ikke utelukket at Forsvarsdepartementet i løpet av året vil be Stortinget om å omgjøre vedtaket om å flytte kavaleriet til Åmot, sier Sigve Brekke, for-

svarsministerens politiske rådgiver. Den massive mostanden mot et regionalt skytefelt i Åmot vil i så fall være begrunnelsen for å be om nytt vedtak.

— Dette var et sjokk

— Dette var et sjokk. Vi har sett koblingen fordi flyttingen av kavaleriet gir argumenter også for et skytefelt i Åmot. Men at vi skulle få et ultimatum fra Forsvarsdepartementet har jeg bare forestilt

Ordføreren forteller at hun sist torsdag informerte formannskapet om saken og at formannskapet var enstemmig sjokkert.

— Jeg kan ikke skjønne at Forsvarsdepartementet kan nå fram med denne formen for press mot oss. Vi har ikke mulighet for å si ja eller nei til skytefeltet før konsekvensutredningen foreligger, sier

Nysveen Østerås.

— Men dere har jo sagt nei?

— Ja, vi har sagt nei på grunnlag av den meldingen som ble utarbeidet i tråd med plan- og bygningsloven, men da var det ingen antydninger om at et nei kunne få de følgende departementet nå har fortalt oss om.

Jeg velger i det lengste å tro at

meg i mareritt, sier Åmot-ordfører Vivi Nysveen Østerås i en kommentar til meldingen om at Åmot kan gå glipp av kavaleriet på grunn av motstand mot regionalt skytefelt.

dette er en måte å presse oss på som ikke kan føre fram. Jeg har tillit til at stortingspolitikerne har et mer realistisk syn på dette, sier Vivi Nysveen Østerås.

Mye på spill

Det er mye som står på spill for Åmot i denne saken.

Flyttingen av kavaleriet, Tran-

dum Tekniske Verksted og Hærens Jegerskole vil bety investeringer på vel en milliard kroner pluss ansvalgsvis 400 forsvarsarbeidsplasser i Åmot. Nå truer altså Forsvarsdepartementet med at alt dette kan gå tapt for Åmot på grunn av motstanden mot tanken om et regionalt skytefelt.

Kosmo vil ha skytefelt i Åmot

I går var forsvarsminister Jørgen Kosmo godt fornøyd med at forsvarsetableringen i Åmot er på god gang. Men i sin tale kom han også med klare signaler om at forsvarer ønsker seg et skyte- og øvingsfelt i Åmot.

Kavaleriet med tilliggende herligheter vil få gode forhold i Åmot. Men de skal ikke bare bli

dyktige til å kjøre sine stridsvogner. Det er også et ansvar å gi dem muligheter til å øve i effektive forband sammen med andre avdelinger, sammen med infanteri, artilleri og luftvåpenet, sa Kosmo.

Han begrunnet et skyte- og øvingsfelt med behovet for kvalitet på våre soldater og for å gjennomføre effektive øvelser under reduserte økonomiske rammer.

På vårt spørsmål om dette var press på kommunen, så avviste

han det. Det går hverken an å presse kommunen eller fylkeskommunen i en slik sak. Vi ønsker ikke å tvinge oss fram og breie oss ut, sa Kosmo. Hadde han ment å presse kommunen, kunne han truet med å flytte kavaleriet. Der er etableringen nå i god gjenge.

Men hærens virksomhet vil nå bli konsentrert om to viktige områder, om Indre Troms og indre Østlandet. Det er viktig for en effektiv trening av soldatene

at en har skyte- og øvingsfelt på begge disse stedene. Alternativet er å trene på rekviert område på en rekke steder, og ikke minst av hensyn til miljøet er det viktig å konsentrere aktivitetene til et fast felt, mente Kosmo. Han så ikke bort fra at det går an å samordne både grunneiernes og forsvarrets interesser. Uansett mente han at det er viktig å utrede denne saken skikkelig, og alle som ønsker det bør delta med innspill i konsekvensutredningen, slik at Stor-

tinget kan få et best mulig beslutningsgrunnlag den dagen det måtte være aktuelt å legge saken fram der.

Ordfører Vivi Nysveen Østerås lot seg ikke hisse opp over forsvarsministeren i går. Hennes standpunkt til skyte- og øvingsfelt er klart. Hun sa at Kosmo ikke sa noe nytt i går. Dette hadde han gitt uttrykk for overfor kommunen tidligere. Og kommunen går med alvor inn i arbeidet med konsekvensanalysen.

Langt fram til vedtak om skytefelt

Det er langt fram til skytefeltsaken er så moden at det blir snakk om vedtak. Det blir to-tre år med utredninger først. Forsvarer ønsker et skyte- og øvingsfelt for Østlandet og har kastet sine øyne på tre alternativer i Sør-Østlandet. I går ble det holdt et foreløpig siste møte om utredningsprogrammet.

AV
ROLF ARNE MOEN

Forsvarsdepartementet fikk i møtet med referansegruppen i

går en del nye innspill og skal foreta en finpuss før de legger fram utredningsprogrammet for miljøverndepartementet til uttalelse. Byråsjef Per Falch opplyste under møtet at departementet

håper at alt er klart til januar, slik at en får med seg vintersesongen til utredningsarbeid. Falch håpet at utredningsarbeidet ville være avsluttet i løpet av to år.

Åmot-ordfører Vivi Nysveen Østerås sier at hun tror dette er for snau tid. Det er et omfattende utredningsarbeid som skal gjennomføres, og hun tror at det snarere tar tre til fire år enn to år å komme gjennom alt arbeidet på en tilfredsstillende måte.

Åmot er sentralt i de tre aktu-

elle skytefelt-alternativene som skal utredes. Dessuten skal et såkalt 0-alternativ utredes, det vil si at en skal se om eksisterende områder og anlegg dekker behovene. Nysveen Østerås opplyser at utredning av andre alternativer er avvist av forsvarsdepartementet. Dette omfatter Gravberget, som ikke er aktuelt, og det omfatter et samarbeid med svenskene om deres store felt i Älv-dalen. Det er heller ikke aktuelt.

Fra kommunene i Sør-Øster-

dal er det tatt opp spørsmålet om et såkalt kompensasjonsfond for ulemper — av samme type som kraftutbyggingskommuner får. Dette er avvist.

Når dette er sagt, så er det lagt inn en mengde problemstillinger som skal utredes, ikke minst på sektoren natur og dyreliv. Det siste som er trukket inn etter forslag fra Åmot kommune, er ønsket om en avklaring om i hvilken grad utenlandske styrker vil være brukere av et regionfelt.

Østlendingen 11/8-1993

— Skytefelt godt for miljøet

— For landets miljø totalt sett vil et regionalt skyte- og øvingsfelt være en fordel, sa forsvarsminister Jørgen Kosmo under sin pressekonferanse i Elverum tirsdag. Ved samme anledning ga Arbeiderpartiets Eirin Faldet uttrykk for at hun er innstilt på å godta de ulempene et skytefelt i Åmot vil medføre.

AV
ODVAR
THOMPSON

Kosmo begrunnet sin miljøuttalelse med at samtrening av hærens våpenarter i et skytefelt vil ta bort behovet for miljøskadelige og kostbare manøvre og øvelser på leid privatgrunn ellers i Østlandsområdet. Dessuten sa han at man vil spare store pengebeløp på å samle øvelsene i et regionalt skyte- og øvingsfelt.

I Sverige?

Forsvarsministeren avfeide bestemt mulighetene for å bruke et etablert skytefelt i Sverige.

— Jeg har ikke nervert til å ta dette spørsmålet opp med min svenske kollega. Som et av verdens tynnest befolkede land kan vi ikke be om å få komme til utlandet, til og med til et nøytralt land som ikke er med i NATO, for å få skyte, sa Kosmo.

Faldets syn

Storingsrepresentant Eirin Faldet begrunnet sitt positive syn på skytefeltet med at det vil være en konsek-

POSITIV: Eirin Faldet minner om at skytefeltet er en konsekvens av at Åmot får 400 nye forsvarsarbeidsplasser.

kvens av at Åmot får 400 nye arbeidsplasser knyttet til Rødsmoen.

— Vi kan ikke regne med å få bare de positive virkningene av Forsvarets virksomhet. Vi må også ta de negative virkningene, men jeg er langt fra sikker på at de blir så store som mange vil ha det til, sa Faldet, som understreket at konsekvensutredningen må foreligge før hun eller andre kan ta et endelig standpunkt.

Brigadeøvelse

med 5 000

mann i Åmot

Det er nå klart at det blir en brigadeøvelse med omlag 5000 mann og 1000 kjøretøyer i Åmot neste høst, bekrefter oberst Thor Olaf Skullerud, stabssjef ved Distriktskommando Østlandet.

AV
ROLF ARNE MOEN

Egentlig skulle øvelsen gått i Akershus, men ettersom det kom utspill fra grunneierne i Åmot om at de ønsket en brigadeøvelse for å få et realistisk bilde i forbindelse med konsekvensutredningen av et regionalt skyte- og øvingsfelt i Åmot, så har DKØ lagt nye planer.

Det har en tid vært tvil om det var penger til øvelsen, men DKØ har nå gått gjennom alle kostnader og kuttet ned der det er mulig, blant annet kuttet litt på tida for enkelte avdelinger, så nå blir det øvelse, sier oberst Skullerud.

Selve øvelsen i Åmot vil finne sted i uke 37, det vil si fra 12. til 17. september. Da skulle øvelsen være avvirket i god tid før elgjakt starter. Skullerud opplyser at det er styrker tilsvarende en brigade, altså omlag 5000 mann, som vil bli trukket inn i øvelsen. Her vil det også være med stridsvogner. I alt vil det bli snakk om rundt 1000 kjøretøyer.

Det skulle derfor bli en realistisk øvelse, slik Åmot har bedt om, sier Skullerud. Den bør gi troverdige undersøkelser og grunnlag for vettuge konklusjoner i forbindelse med konsekvensutredningen. Det vil helt sikkert bli avdekket typiske skader for en slik øvelse, sier Skullerud. Øvelsen vil bli holdt i områdene nord-øst for Rena, slik planene ligger i dag. Det er snakk om å starte øvelsen nordfra i området ved Deset, og så kjempe seg sørover på høyde med Rena sentrum, eventuelt med en dreining i retning av Julusdalen, opplyser Skullerud.

Skytefelt utvides - bygda må flytte

Av **STEINULF HENRIKSEN** og **TERJE MORTENSEN** (foto)

SETERMOEN (VG) I 40 år har bygdefolket kjempet mot Forsvaret. Nå er kampen tapt. Forsvaret skal utvide sitt skytefelt – bygdefolket er omringet og må flytte.

– Dette er galmannsverk. Forsvaret har ødelagt en av de flotteste bygdene i Troms, sier Eystein Fjellvang (76), som har bodd i den vesle grenda Sørskogen i Bardu siden han var syv år.

I de 40 siste årene har han og familien hatt et skytefelt med buldrede kanoner og stridsvogner som nærmeste nabo. VG besøkte bygda midt under en øvelse med stridsvogner. Hele huset til familien Fjellvang rister når Leopard-stridsvognene fyrer løs i øvingsfeltet 300–400 meter unna. Familiebildene i bokreolen flytter på seg, og det klirrer intenst i lyskronen over stuebordet.

Vindusruter knust

– Det har hendt at vindusruter er blitt knust av drengene fra skytefeltet. Malerier har falt ned fra veggene, og pyntegjenstander har vært på tur ned fra vegghyllene. Det hender støtt at veggklokken hopper over en halvtime når det står på som verst, forteller Eystein Fjellvang.

Skytingen i feltet foregår ofte til sent på kvelden. Også om natten har det sporadisk vært skyting. Da har det vært umulig å få sove for bygdefolket.

Øvet gassangrep

For noen år tilbake øvet Forsvaret gassangrep like ved husene. Gassen trengte seg inn, og bygdefolket måtte gå til anmeldelse for å få Forsvaret til å beklage det som skjedde.

Eystein Fjellvang og kona Åsta (74) har satt ni barn til verden. Tre av dem har slitt seg ned i Sørskogen og bygd egne hus. I dag bor det 15 mennesker i syv bolighus i grenda.

På det meste har Sørskogen hatt over 50 innbyggere og egen skole. Men de fleste holdt ikke ut naboskapet med Forsvaret, som er blitt stadig mer støyende og nærgående.

Nå vil Forsvaret overta hele Sørskogen og fjerne gårder og

folk. Det 45 000 mål store skytefeltet skal utvides med enda en flik av Indre Troms. Forsvaret regner med å bruke rundt fire millioner kroner på å skaffe bygdas folk nye boliger andre steder.

Vil ikke flytte

– Mange lurer på hvordan i all verden vi har holdt ut her i 40 år. De fleste som bor her, er født og oppvokst i Sørskogen. Vi vil ikke flytte. Dette er vårt livsverk. Vi vil ikke begynne på nytt et helt annet sted, sier Eystein Fjellvang.

– Alt er rasert. Vi måtte slutte med husdyr og skogsdrift. Selv måtte jeg ta arbeid på anlegg for å overleve. Forsvaret tok ikke bare det vakre terrenget fra oss. De tok også næringsgrunnlaget, sier Eystein Fjellvang.

I 20 år drev han et kvartsbrudd i Sørskogen, og tjente gode penger på salg av kvarts til Arendal Smelteverk. Men kvartsbruddet ble liggende midt i skytefeltet, og måtte legges ned. Det eneste minnet Eystein Fjellvang har fra kvartsbruddet er en imponerende steinsamling.

– Hvis Forsvaret skal kjøpe oss ut, må vi også få erstatning for det vi har tapt gjennom disse 40 årene, sier Fjellvang.

Trodde på fred

Etter krigen trodde innbyggerne i Sørskogen at de skulle få fred. Men ni år etter at freden kom, rullet Forsvaret inn i Sørskogen med store kanoner. Indre Troms ble Forsvarets viktigste bastion i Norge – og da måtte soldatene også ha øvingsområder.

– Jeg har selv kjempet i krigen, og er langt fra noen motstander av Forsvaret. Men jeg fatter ikke at Forsvaret skal grabbe til seg stadig mer av den vakre naturen i Indre Troms, når vi ellers opplever nedrustning og nedbygging, mener Eystein Fjellvang.

- Fordel om de flytter

SETERMOEN (VG) Folket i Sørskogen skal ikke tvangsflyttes. Men ulempene med å bo i grenda vil følge Forsvaret bli stadig større.

– Ingen makt i verden kan flytte beboerne i Sørskogen dersom de ikke vil selv. Men vi ser det som en stor fordel for begge parter dersom de forlater bygda. Blir folket boende, må de også akseptere å leve med den økte aktiviteten i skytefeltet.

Det sier Odd V. Skjæstad, sjef for Troms Landforsvar/6. divisjon.

Han betegner Setermoen skytefelt som et av landets beste og viktigste. Den sentrale beliggenheten er viktig.

Avdelingsdirektør Arne Mikalsen i Forsvarets Bygningstjeneste håper innbyggerne i Sørskogen kan være flyttet innen 1997. Han mener skytefeltet etter utvidelsen blir Norges beste.

Jevnet med jorda

BLÅTIND: Store områder ved Kjellmoen i Målselv, på grensen til Blåtind skytefelt er bokstavelig talt jevnet med jorda etter øvelse Mini-Brig forrige uke.

Grunneierne kalte skadene «det verste vi noengang har sett» etter en to timer lang befarings i går gjennom områder som til tider så ut som et månelandskap.

Nordlys

Tirsdag 23. november 1993

Per Helge Seglsten

Et titalls trauste mennesker tror ikke det de ser. De er grunneiere og folk fra lokale naturmyndigheter på befarings etter øvelse Mini-Brig, som ble avsluttet sist onsdag. Et stort område i og like utenfor Blåtind skytefelt ved Kjellmoen i nedre Målselv er bokstavelig talt jevnet med jorden etter øvelsen. Dype beltespor etter de 40 tonn tunge Leopard-stridsvognene til brigadens panserbataljon skjærer gjennom landskapet. Enkelte steder så tett at terrenget ligner et månelandskap. Langs beltesporene ligger trær og busker som en oppfliset skigard.

Mårelva som renner gjennom terrenget, er to steder krysset av en rekke kjøretøyer. Elvekanten er kjørt helt i stykker, og det har blitt kulper der stridsvognene har kjørt ned bredden.

Under øvelsen i forrige uke sørget mildværet for at sporene ble ekstra synlige. Nå ligger multemyrene som bunnfrosne gjørmehav. I tillegg har gravemaskiner fra brigadens ingenjærtropp på Skjold spredt flere to meter dype og noen titalls meter lange grøfter rundt i landskapet. De har fungert som stridsvognshindre under øvelsen.

Plikter å ta hensyn

Omfanget av skadene gjør like stort inntrykk som skadetypen. Vi går i halvannen time gjennom et område som er mye brukt til utfart og friluftsliv. Overalt er det sår etter øvelsen. Skadene befinner seg på Statskogs grunn inne i skytefeltet og på privat eiendom like utenfor skytefeltet. Verken skogfullmektig Torbjørn Berglund eller de lokale grunneierne liker det de ser.

– Forsvaret har lov til å øve i dette området. Men de har ikke lov til å gjøre som de vil. I skjønnsdommen over skytefeltet heter det at Forsvaret plikter å ta hensyn til de sivile brukerne når de legger opp øvelsene. Det har de ikke gjort

ner, sier Odd Kjellmo, en av de rundt ti berørte grunneierne.

Han synes det er hårreisende at Forsvaret kan fare fram slik de har gjort under Mini-Brig øvelsen, samtidig som de gjennomfører tiltak for å ivareta miljøet bedre.

– På orienteringsmøtet før øvelsen ble det presisert at det ikke skulle kjøres i myr. Men se her, sier Kjellmo.

Rundt ham ligger restene av multemyra i Nilas-rommet, et populært utfartssted for befolkninga rundt Kjellmoen. Så populært at fylket nylig bevilget 20.000 kroner til bygging av ei gangbru over ei elv i området. Nå har brua fått selskap av et vadedest for leopardstridsvogner.

Sjokkert

Skogfullmektig Torbjørn Berglund fra Statskog oppdaget hva som var i ferd med å skje i Blåtind allerede sist tirsdag, da han var i området på oppdrag for Statskog. Han så flere gravemaskiner i full aktivitet, og prøvde å få en forklaring fra offiserer i området. Ingen kunne imidlertid si hvem som hadde gitt ordre til gravearbeidene. Berglund var sjokkert da han fikk se det endelige omfanget av skadene i går.

– Statskog kommer til å følge opp denne saken. Vi vil kreve skadene utbedret selv om de ligger inne i øvingsfeltet, og selv om Forsvaret har kontraktsfestet rett til å drive øving her. Det Forsvaret har gjort her er helt unødvendig - for å si det svært mildt.

Grunneierne vil be bondelaget om juridisk hjelp til å fremme sine krav etter øvelse Mini-Brig.

– Det viktigste for oss er ikke å få penger i erstatning for skadene. Vi vil kreve en skriftlig garanti om at slikt som dette ikke skal skje igjen. Dessuten må Forsvaret utbedre skadene de har påført området. Selv om naturen ikke kan bli slik den var i overskuelig framtid etter skader som dette, sier Odd Kjellmo.

Ressurssløsende sauehold

DEBATT

Av Johan Storm Nilsen, Snåsa.

Like sikkert som elgjakta kommer klagingen over saueholdets bedrøvelige tilstand og ropet om større offentlige overføringer for å kompensere for rovdyras herjinger. Hva er vel mere nærliggende enn å be staten betale regningen for sauegjetingen, når en selv oftest har full jobb utenom bruket og ikke tid til å se etter dyrene sine?

I tidligere tider var det en selvfølge at dyreeierne passet sine sauer slik at tapene ble minst mulige.

Konsekvensen av dagens sauehold uten skikkelig gjeting er at hver time i beitesesongen får et tap på 35 dyr, bare 10% av dette skyldes rovdyra. At enkelte saueholdere presser små, svake og uskikete dyr til fjells for å ha fri i sommermånedene, hører en lite og ingenting om.

En gjennomsnittlig saueholder mottar i dag ca. 90 000 kroner i offentlige overføringer for sine 50 vinterfora dyr. Dette oppfattes tydeligvis som meget gunstig siden dyretallet er gått opp fra 1 952 100 sau og lam i 1979 til 2 287 000 i 1992. Med en gjennomsnittlig årlig produksjon pr. bruk på 1 500 kg sauekjøtt, har næringen et fundamentalt strukturproblem som fører til unødig sløsing med offentlige midler. Et årsverk i saueholdet utgjør en produksjon på 2700 kg kjøtt, på storfe 12 000 kg og for svinnekjøtt 20 000 kg. Nordmenn spiste 5,6 kg sauekjøtt pr. år i 1992. I EF er forbruket pr. person 4,2 kg og i Sverige 0,8 kg. Det bør være et tankespor for de bevilgende myndigheter at det bare er i land hvor sauene går ute stort sett hele året at forbruket er større.

Når næringen mottar ca. 60 kroner i gjennomsnitt pr. kilo i offentlige overføringer, sier det seg selv at en kan drive nokså uforstyrret av markedet og utsalgsprisen til forbruker. Det er bare én næring som driver ekstremt skjermet som kan tillate seg dette. Det føles sikkert behagelig på kort sikt, men før eller senere må næringen våge å gjennomdrøfte fordomsfritt sin situasjon, som er ulik alle andre produksjoner i husdyrbruket.

At folks motstand mot bevilgningene til jordbruket er økt fra 22 prosent i 1989

til 34 prosent i 1993, bør spesielt bekymre saueholderne.

Den norske landbrukspolitikken har også ført til at saueholdet i uforholdsmessig stor grad er blitt kanalisert til indre og høyere liggende strøk, hvor beitesesongen er kortest og de faste produksjonskostnadene er størst. Dette kan bare skje takket være sterkt differensierte tilskuddsordninger som i forsvinnende liten grad tar samfunnsøkonomiske hensyn. Spede forsøk på endringer blir betraktet som farlige, fordi både politikere og organisasjonsfolk er redd splittelse og tydeligvis har styringsvegring.

Det viktigste argumentet for å begrense saueholdet i områder med den korteste beitesesongen er likevel sauens dårlige evne til forutnyttelse. Gjennomsnittlig trenger en sau dobbelt så mye fôr, 20 føreheter, som en okse for å produsere et kilo kjøtt. Grisen trenger fire føreheter. Jo kortere beitesesongen er, jo dårligere blir ressursregnskapet for sauekjøttproduksjonen. Det hjelper lite å propagandere med «fjellets slåttekart» når sauen i store deler av landet forbruker mer fôr fra innmark enn noe annet husdyr. En naturlig konsekvens av dette er at tilskuddsordningene endres slik at produksjonen over tid kanaliseres til strøk av landet med den lengste beitesesongen.

En slik politikk vil også føre med seg at norske myndigheter kan gjennomføre den rovdyrforvaltningen som det er inngått internasjonale avtaler om.

I Norge er det 2,4 millioner sau og lam på beite om sommeren. Dette er mere enn 10 ganger så mye klauvdyr som den samlede storviltbestanden. Konsekvensen av det store beitepresset er at buskvegetasjonen reduseres til fordel for gras. Næringsstilgangen for fugleviltet og smågnagerne reduseres tilsvarende, med de følger det får på lang sikt.

Det er ingen menneskerett å drive med sau slik enkelte synes å tro. Spesielt ikke når det går på bekostning av overordnede nasjonale målsettinger, både økonomiske og i forhold til rovdyrforvaltningen. En produksjonsgren med så lav verdiskapning og bruk av så store innsatsfaktorer som saueholdet krever, kan ikke kalles robust, langt mindre bærekraftig. Det er bare politikerne som kan endre dette, organisasjonsfolkene vil protestere uansett.

Ber om unntak fra EFs jaktforbud

Norge kommer til å be om unntak fra EF-direktivet som forbyr jakt på jerv og gaupe.

I dag overleverer Norge posisjonspapir til EF på området vern av arter og naturområder. Miljøvernminister Thorbjørn Berntsen ville ikke kommentere dette da han i går holdt pressekonferanse i tilknytning til OECD-rapporten om norsk miljøvern. Men det fremgikk av hans uttalelser at Norge vil fortsatt vil felle gaupe og jerv innenfor be-

grensede områder der bestanden er relativt stor. Vi må derfor be om unntak fra EFs direktiv, som totalfreder både gaupe og jerv, i tillegg til alle hvalarter. Dermed må det norske posisjonspapiret også inneholde forsvar for og krav om fortsatt norsk fangst av vågehval.

— Vi har allerede sett at EF har tatt hensyn til ulike naturforhold i søkerlandene. Dette er et spørsmål som vil bli løst i forhandlingene, sier Berntsen til NTB. Andre kilder i Miljøverndepartementet regner ikke med at de norske kravene, bortsett fra når det gjelder vågehval, vil være særlig kont-

roversielle. Sverige har for eksempel fått lov til å drive en begrenset jakt på bjørn.

Konflikten mellom nordisk praksis og EFs regler gjelder ikke bare arter, men også avlivningsmetoder. Snarefangst er for eksempel forbudt etter fugledirektivet, men Sverige har stilt krav om å få fortsette med slik fangst. Norge vil etter det NTB kjenner til gjøre det samme. Norge vil også legge frem en liste over andre fugleslag som det etter norsk mening kan jaktes på i Norge, men som det ikke åpnes for jakt på i EF.

MILLIONSUBSIDIER TIL PELSDYRNÆRINGEN

Vi merker oss at 25.000 rovfugler holdes i fangenskap i Tyskland. Samtidig sitter det flere hundre tusen mink og rev i bittesmå bur her i landet. Mens i hvert fall en del av rovfuglene av og til er ute og trener på jakt, tviler vi på om noen av pelsdyrene opplever en slik luksus. I 1992 endte 415.000 rev og 301.500 mink sine dager i norske pelsfarmer. Greit nok, sier noen, dette er jo dyr som er født i fangenskap og aldri har opplevd noe annet. Riktig det. Men det er i hvert fall en opplysning til vi skal merke oss: Næringa får nærmere 70 millioner kroner i subsidier hvert år. Pelsdyrhold var i flere tiår en lukrativ næring, men etter hvert som færre og færre damer føler seg vel i andres skinn, har det gått jevnt nedoverbakke.

Kilder: Dagens Næringsliv 6. juli 1993
Østlendingen 9. nov. 1993

DEMOKRATIET FUNGERTE I ALASKA

Leserne husker sikkert planen om desimering av ulvebestanden i deler av Alaska. De som lanserte "Wolf Protection Plan" led et stort nederlag. Delstatens guvernør stoppet planen etter massive protester. Ca. 40.000 mennesker ringte eller skrev og protesterte. Etter oppfordring om turistboikott ble reiser for 85 mill. dollar avbestilt. Med så mye negativ PR og store økonomiske tap ble planen etter hvert dømt nord og ned også av delstatens befolkning.

Myndighetene har etterpå forsøkt å finne ut hvorfor dette som var en plan for å øke avkastningen av hjorteviltjakten og samtidig ta vare på ulven strandet. Ikke alle ulvespesialister var enige om planen, og det faktum at massemedia fokuserte på at ulv i visse områder skulle felles fra helikopter, synes å ha vært avgjørende for reaksjonen.

Det kan legges til at det i statistikkåret 1991-92 ble felt 1.182 ulver i Alaska. Omtrent halvparten ved "lande og skyt"-metoden. Det er tillatt å lete opp ulveflokkene med fly eller oftere helikopter, og deretter lande og drive jakten fra bakken. Men oftest foregår dette på den måten at dyrene jages til utmattelse før man går ned og foretar "henrettelsen".

Canis lupus 3-1993

MILJØGIFTER I DVERGFALK

Sammendrag av rapport fra Norsk Institutt for Naturforskning

Nygård, T., Jordhøy, P. & Skaare, J.U. 1993. Landsomfattende kartlegging av miljøgifter i dvergfalk. - NINA Oppdragsmelding 232: 1-24.

På oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning (DN) ble det i 1992 samlet inn fjær og uklekte egg til miljøgiftanalyse. Sammenlignet med museumsmateriale fra tiden før DDT kom i bruk, har dvergfalken lagt egg med forfynnede skall etter 1947. På 1960- og 1970-tallet har skallfortynningen antakelig vært helt oppe i 20 % i gjennomsnitt, men også på 1950- og 1980-tallet var den betydelig. Det er grunn til å tro at det har vært en nedgang i dvergfalkbestanden som følge av dette. Trekkteilinger fra Sørvest-Norge og Sør-Sverige viser lavere antall dvergfalkobservasjoner på høsten de åra skallfortynningen var stor. Skalltykkelsen er på 1990-tallet på vei opp mot det normale, men ennå er

det høye konsentrasjoner av DDE i mange egg. Vi har hatt tilgang til 16 dvergfalkegg til miljøgiftanalyse, hvorav bare tre ble funnet i 1992. Skallfortynningen i det nyeste materialet er mindre enn DDE-innholdet skulle tilsi. Dette kan skyldes tilfeldigheter i utvalget, da materialet er lite. PCB-nivåene er relativt lave sett i forhold til DDE-nivåene. Lave nivåer av en rekke andre klorerte hydrokarboener er også påvist, bl.a. det svært toksiske maurmiddelet MIREX som har vært anvendt i stor skala i USA. Det er derfor tydelig at vi her har å gjøre med virkninger av langtransport av miljøgifter. Materialet viser også en viss negativ korrelasjon mellom kvikksølvinnholdet i hekkfuglene og deres reproduksjonssuksess, men sammenhengen er ikke signifikant. Materialet er foreløpig for lite til at en kan si noe om regionale forskjeller i miljøgiftbelastning.

Jeg har sett så altfor mange sauekadavre

Av TOVE ULSTRUP, Sandnes

Å kommentere et så hatsk og useriøst innlegg som det Torbjørn Grastveit kommer med mot Kari Mills leserbrev om rovdyns rettigheter, er jo egentlig nytteløst. Med den innstilling som her vises, er all diskusjon dødfødt. Saken er bare at når slikt først kommer på trykk, så vet man at mange – uten å tenke selv – tror at slik er det.

Når man ser en setning som «... når de legger sin hets mot sauer i fjellet og forsvarer rovdynene (morderne)», så skjønner man jo hvem som er uten kontakt med virkeligheten. Jeg vet ikke hvor mange ganger Kari Mills har rykket ut når det gjelder sau, både på beite og ikke minst i fjøs hvor der kan være en uhyggelig vanskelig vanskelighet, så man må jo lure på om Grastveit vet hva ordet hets betyr.

Etter mine mange år i Rogaland har jeg selv bak meg mange og lange turer i Jærens

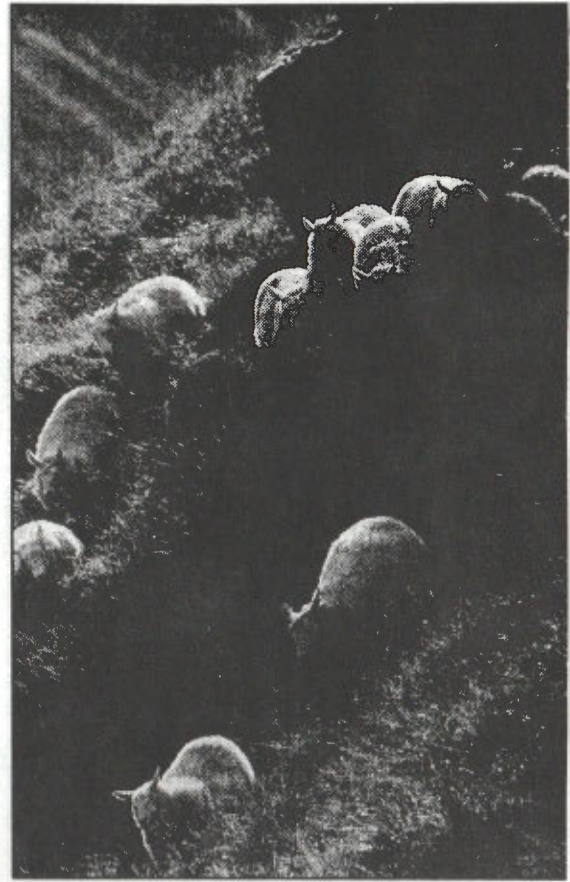
flotte natur, både i lavlandet, på høgjøren og langt utforbi. Dessverre har altfor mange av disse turene fått stygge skår i seg ved funn av sauekadavre. De kan ha ligget enkeltvis, men faktisk flere i samme område, og jeg har også sett dem ligge i haug oppå hverandre. Halsbånd med eiers navn ligger gjerne ved. Og saueskrottene ligger der. De er ikke spist. De er bare sunket sammen – mer eller mindre etter hvor langt forråtnelsen er kommet.

Jeg har sett kadaver av sau som har stått fastklemt mellom to steiner, ikke lenger vekk fra gården enn at man kunne rope dit. Jeg kan forsikre Torbjørn Grastveit om at den som har sett noe slikt, heller aldri kan glemme det. Der vet man at det virkelig ligger seigpining bak. Det jeg aldri ser, er noe som kan likne på såkalte rovdyn eller rovfugl. Derimot har jeg vært med på å lete etter bortkomne sauer, hvor restene er gjenfunnet etter tydelig tjuvslakt. Her har det altså vært rovdyn på ferde –

tobeinte. Den trafikken er nok ganske utbredt, men noen straff eller hets i den forbindelse har jeg aldri hørt om.

Det man spør seg om, er om det overhodet ikke finnes tilsyn fra sauene blir sluppet på beite om våren, til de hentes inn igjen om høsten. Ja, jeg har sågar sett kadavre ligge nær veien hvor eierne antakelig ferdes daglig. Hva er grunnen? Jeg har sett levende sau med åpne, råtnende jur ikke langt fra gården. Hvor er den veldige omsorgen for dyrene sine som de så gjerne vil ha oss til å tro at de føler?

Så vidt jeg husker, ble det i det beryktede tilfellet med ulven på Vegårdshei, satt ut sau i band som lokkemat for ulven. Hva skal vi kalle slikt? Det sies at man ikke har kapasitet til å gjete sauer – det koster jo penger. Men på Østlandet har man organisert jaktlag for å få has på det lille som måtte være igjen av ulv, koste hva det koste vil – og på tross av lover og regler. Så det ser ut til at man har kapasitet til det man vil.

Det virker som om saue-eierne har for lite tilsyn med sine dyr i beiteperioden, skriver innsenderen.

Fotogömsle vid kungsörnsbo

Mats Forslund

Ett fotogömsle upptäcktes i våras vid ett kungsörnsbo i norra Dalarna. Boet ligger på en klippfylla och är dolt av en ridå bestående av buskar och småträd som skyddar boet från insyn och gör det svårt att upptäcka. Nu har dock en fotograf hittat boet och för att få fri sikt fram till detta har buskar och träd röjts bort. Det har medfört att boet numera lätt kan upptäckas och ses från långt håll. Den här boplatsen, som få tidigare har känt till, kommer nu framöver att bli alltmer känd!

Fotogömslet upptäcktes när en kontroll av häckningsresultatet och ringmärkning av ungarna skulle ske. I gömslet som var av tyg fanns en tom fotoväska, liggunderlag mm. Alf Nordin och Gunnar Lind som

utförde kontrollen, gjorde vid hemkomsten en anmälan till polisen i Särna. Dagen därpå flög de tillbaka med helikopter för att dokumentera skadegörelsen och hämta gömslet och de övriga sakerna för att sedan överlämna dessa till polisen i Särna.

Fotografen misstänks nu för att olovligt ha sågat ned träd runt boet, som är beläget i ett reservat.

En tid senare observerade Ortsbor en norskregistrerad bil som var parkerad på en av infartsvägarna till boet. De anmälde detta men innan bilen hann kontrolleras var den borta. Bilen har visat sig tillhöra en norsk konservator och fotograf, som 1989 blev dömd för olaga jakt. Vid husrann-

sakan hos mannen före denna dom hittade polisen över 100 frysta fredade fåglar av en mängd arter. Om denna person nu har något att göra med gömslet vid örnböet är ej klarlagt än.

Örnungarna ser trots allt ut att klara sig, men skall örnpåret komma tillbaka till samma klipphylla nästa år? I vart fall kommer inte den häckningsplats som de haft att vara lika insynsskyddad längre, och detta för att en fotograf skulle ha några bilder.

Ett tack skall riktas till Sveriges

Ornitologiska Förening som genom ekonomiska bidrag från Fågelskyddsfonden möjliggjorde att bevismaterialen mot fotografen kunde hämtas med helikopter från det avlägset belägna böet.

Foto: Anders Ejdervik.

Europas største faunakrimsak så langt:

Mange norske rovfugler beslaglagt i Tyskland

Eggsamlende politimann dømt i Sarpsborg byrett

Den 13. mai i år ble det holdt rettsak mot Reidar (49) i Sarpsborg. Ryt tiltalt for omfattende samling i perioden 19 etter at det ble beslagt 1150 egg av forskjellige fuglearter i hans bopel 1991. Han var i tillegg for å ha stoppet ut en sjeldne fugler mot beta tross for at han...

Svenske med dyr i bilen ble varetektsfengslet

© EOL M. OPLAND

Den svenske statsborgeren som ble pågrepet på Berka på vei sørover motlag, står fritt fra en oppsatt bil.

spilte. Mannen tok bekket ut av bilen og satte det på baksetet på vei sørover motlag, står fritt fra en oppsatt bil.

akkviterte seg for å ha kjøpt og solgt dyr i Norge og Sverige. Han ble fengslet for å ha kjøpt og solgt dyr i Norge og Sverige.

har skaffet seg vitnet i Norge. Materialer var oppbevart i bilen. Han ble fengslet for å ha kjøpt og solgt dyr i Norge og Sverige.

Vanskelig for å anmelde plyndring av rovfugleir

Som ordreer med Magnus Hertzberg mot en rovfugleir, men han har en vanskelig oppgave. Han må finne ut om det er en rovfugleir og om det er lov å anmelde det.

FAUNAKRIMINALITETEN FLORERER

1993 ble det året da folk flest ble kjent med begrepet faunakriminalitet - om de nå ikke var det fra før. Allerede høsten 1992 begynte nyhetene å komme om det store beslaget av levende norske jaktfalker og kongeørner i Tyskland. Så langt hadde mange vært skeptiske til mer eller mindre verifiserte rykter om at norske rovfugleirer øves. Nå var det ingen tvil lenger. Fjernsynsprogrammet "Falke-tyvene" som NRK viste 18. oktober ga et godt bilde av virksomhetens omfang. Ikke bare rovfugler er i faresonen, også fjellrevskinn er beslaglagt fra utenlandske bagasjerom i år.

Også nordmenn har i løpet av året figurert i en rekke saker - fra eggsamlende politimenn til ikke-autoriserte preparanter med store samlinger av fredede fugler.

Ring Norsk Ornitologisk Forenings krisetelefon dersom du kommer over noe tvilsomt:

Fuglevakta 947 29 500

Mistanke om reirplyndring i Forradal: Politiet jakter på tyskregistrert campingbil

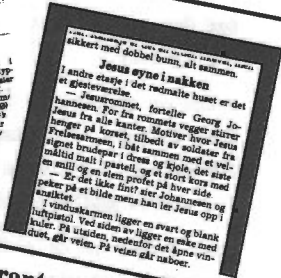
Folk fra Lønningskommunen i Sjørdal jaktet på en tyskregistrert campingbil i går. Campingbilten søktes i sammenheng med mistanke om plyndring av et heilvåk i Forradal i helg.

AV LENE METTE FINNBY

Det var folk som bor i Forradal, som mistenkte at en tyskregistrert campingbil hadde vært i Forradal i helg. De søkte etter bilen i sammenheng med mistanke om plyndring av et heilvåk i Forradal i helg.

Stipendiat hadde forklart om det hadde vært mistanke om plyndring av et heilvåk i Forradal i helg. De søkte etter bilen i sammenheng med mistanke om plyndring av et heilvåk i Forradal i helg.

Krypskytteren

Jesus egne i nakken et gjevverstein. — Jesusommet, forteller Georg Johannesen. For fra omstet vegerer stierer Jesus fra alle kanter. Motiver hvor Jesus er på berget, tilbøyd en soldat fra niget besvaper i dress og støt med et utallt mat i pøssell, og et stort kors med et stort kors på hver side. — Et det like fint her Johannesen og skaklet. I vinduskarmen ligger en svart og blank kuler. På taiden, nedover for det åpne vinduet, går viden. På velen står rabber.

To fuglepreparanter tiltalt på Jæren

OKRIM har nå tatt ut tiltale mot en 42 år gammel mann Figgo i Rogaland og hans 75 år gamle far for ulovlig preparat- og virksomhet og brudd på en rekke lovbestemmelser knyttet til den- ne gjeskjeften. Det er Stavanger

drev med i tiden fra 1987 til august 1992 på ulike steder i Norge.

Videre skal mannen ha oppbevart ulovlig 49 ulike fugler i froset eller preparert tilstand. Disse

BOKANMELDELSE

Cappelens forlag:
NORSK NATURHÅNDBOK
301 sider. kr.268,-

I Cappelens serie av felthåndbøker er det nå kommet en bok med tittelen NORSK NATURHÅNDBOK, med undertittel "tiltak for et rikere dyre- og fugleliv". Det var en udelt glede å se en 300 siders bok som ene og alene omhandler hvordan vi kan bidra til en rikere fauna omkring oss, uten andre egennyttige hensikter enn den rene naturglede. Nettopp det er en iøyefallende kontrast til den øvrige litteratur på området, som enten er skrevet for den rene iakttkter eller for mere næringsrelatert utnyttelse av naturherligheter.

Boken er skrevet av Trond Vidar Vedum med Rolv Hjelmsstad, Hallvar Strøm, Roar Solheim, Finn Rønning, Alv Ottar Folkestad og Jon Bekken som medforfattere. De fleste av disse er kjente biologer og pedagoger, som hver for seg behandler emner som de kjenner spesielt godt.

Boka bygger på de grunnleggende biologiske krav som artene har til sitt livsmiljø, og viser hvordan vi kan påvirke dette gjennom beplantninger og andre detaljer i landskapet - fra villahagen og videre utover. Hvordan vi bør behandle vannforekomster og skape reirplasser for mange fuglearter - også ugler og rovfugler. Insekter og amfibier, overvintringsmuligheter for piggsvin og foringsplasser for fugler og dyr er heller ikke glemt. Førstehjelp og pleie av forulykket og oljeskadet fugl er beskrevet, og et eget kapittel viser veien til kontakt med våre lite kjente flaggermusarter. Videre gir boka tips om hvordan vi kan få bedre kontakt med dyrelivet generelt, og hvordan vi kan dokumentere naturobservasjoner gjennom fotografering og lydopptak. Et eget kapittel gir en oversikt over offentlige organer og private organisasjoner innen interessefeltet, samt hvor man kan søke økonomiske bidrag til miljøvernaker.

Boka er skrevet på en måte som er til å forstå for både yngre og eldre. Gode illustrasjoner utført av Rune Roalkvam, bidrar sterkt til dette, men boken hadde ikke tapt på om man i tillegg hadde spandert et og annet fargefoto for å vise terrengavsnitt med varierende grad av estetiske og dyrevennlige forhold.

Boka er blitt til i samarbeid med Norsk Ornitologisk forening, Norsk Zoologisk forening og Verdens Naturfond (WWF-Norge), og den vil være svært nyttig som inspirasjonskilde og oppslagsbok både for enkeltpersoner og ikke minst for skoler og foreninger med miljøvern og dyreliv på sitt interesseprogram.

Paul Granberg.

Foto: P. Granberg.

JUL IGJEN!

På grunn av influensaepidemi midt i julestrida, ble vi i år uten vår tradisjonelle juletegnning dessverre. Det er bare å beklage, men i stedet tar vi med et bilde fra våre bjørneområder som er tenkt lagt under forsvarrets ild. Håper det ansporer til fortsatt naturvernarbeide.

Med dette ønsker styret og redaksjonen en riktig GOD JUL og et GODT NYTT ÅR!

STYRET

Leder	Morten Bilet, Slengåsen 7, 2020 Skedsmokorset	priv. / fax 63 87 94 39 arb. 22 16 00 10 mobil 94 25 65 39
Sekretær	Yngve Kvebæk, Maridalsvn. 225 C, 0467 Oslo	priv. 22 95 08 66
Kasserer	Jon Bekken, H. Hårdrådes v. 4, 2322 Ridabu	priv. 62 52 69 84
Redaktør	(barselspermisjon) Hilde Aaseth, Nordvivegen 60, 2312 Ottestad	priv. 62 57 83 56
Styremedl.	Burny Iversen, Nordborgveien 7, 2400 Elverum	priv. 62 41 57 87 arb. 62 41 18 00
	Geir Sjøli, Furusvingen 33, 2164 Skogbygda	priv. 63 90 85 35
	Per Kristian Stokke, Flikka, 4400 Flekkefjord	mobil 94 18 94 14
Vararepr.	Ragnhild Eklid Grendal, Grindal, 7393 Rennebu	priv. 72 42 61 63
	Astrid Haagensen, Bergabakken 4, Brevik, 1464 Fagerstrand	priv. 64 93 91 87
	Paul Granberg, 2620 Follebu	priv. 61 22 00 06
	Stig Anderson, Fjæremoens, 4890 Grimstad	priv. 37 04 33 80 arb. 37 02 50 00

Lokalkontakter (i tillegg til styret)

Nord-/Midt-Troms

Hans Prestbakmo
Trollbakken 6
9220 Moen
p/a 77 83 13 24

Sør-Trøndelag med

Trollheimen
Morten Ree
7332 Løkken
p 72 49 63 91

Ottadalen

Per Bådshaug
Boks 155
2686 Lom
p 61 21 14 18

Sogn og Fjordane

Roar Solheim
5843 Slinde
a/p 57 67 93 67
mob 94 12 51 88

Hordaland

Rune Olav Vetås
Kolstibotn 54
5030 Landås
p 55 27 04 93

Rogaland

Svein Effeland
Boks 190
4060 Kleppe
p 22 48 33 47
a 22 42 11 07

Vest-Agder

Eivind Mauland
4653 Hægeland
a 38 02 22 65

Vest-Finnmark

Tom Eirik Ness
Miljøvernkontoret
9520 Kautokeino
a 78 48 50 95

Sør-Troms

Ole Halvorsen
Strajmen
9410 Børkenes
p 77 09 24 92

Røros

Tom Johansen
Skjvedalen
7460 Røros
p 72 41 38 35

Valdres

Svein Sørli
Vestringsbygda
2910 Aurdal
p 61 36 46 94

Buskerud

Viggo Ree
Pamperudbakken
3530 Røyse
p 32 15 77 15
fax 32 15 78 22

Vestfold

Helge Schjerve
Parkveien 11
3190 Horten
p 32 73 09 65

Telemark

Asbjørn Solvang
Greg. Dagsongst. 210 A
3900 Porsgrunn
p 35 50 17 02
mob 94 17 14 07

Øst-Finnmark

Hans E. Sandvik
9930 Neiden
p 78 99 63 07

Nordland

Hans Gundersen
Vidrek
8520 Ankenesstrand
p 76 95 96 55
a 76 92 34 00

Nord-Østerdal

Hans J. Engan
2500 Tynset
p 62 48 04 40

Land

Geir Høitomt
Rute 527
2870 Dokka
p 61 21 13 20

Sør-Hedmark

Ole-J. Myhrvold
Soleiebakken 62
2200 Kongsvinger
p 62 81 40 36

Aurskog/Høland

Svein Evensen
Lille Husebyvei 9
0379 Oslo
p/a 22 52 05 68

Aust-Agder

Arne Flor
Gunnar Knudsens v 36
p 37 03 16 95

Returadresse:

Foreningen Våre Rovdyr Postboks 17, 2420 Trysil

